

Realități Culturale

REVISTĂ DE ETNOGRAFIE, FOLCLOR ȘI CULTURĂ CONTEMPORANĂ

A portrait of Dr. Mariana Harjevschi, a woman with long dark hair, wearing a dark blue blazer over a black top and a colorful patterned scarf. She is smiling slightly and looking towards the camera. A small brooch is pinned to her blazer. In the bottom right corner, her hands are visible holding a small white cup.

dr. Mariana Harjevschi
director general, Biblioteca Municipală
„B.P.Hasdeu”, mun. Chișinău

Sumar

ION DOMENCO

Frații nu se lasă unul pe celălalt să rățăcească
în întineric singuri.....1

ION DORU

Folclorul, creația populară sunt aripile pentru zbor
al unui popor.....4

MARIANA GONCEARUC

Educația muzical-corală7

ȘTEFAN SOFRONOVICI

În memoriam Eugen Simion: 90 de ani de la naștere9

MARIANA COCIERU

Rolul dinastiei hasdeiene la cercetarea culturii tradiționale
din Basarabia.....11

LUDMILA SAMARIN

Manifestări ale inteligenței emoționale la adolescenții
din școli muzicale/arte și școli generale16

DINA MITITELU

Scriitorul Aurelian Silvestru în vizită la cititorii
din s. Caracui18

RAIA ROGAC

Inovația a fost în permanență pilonul evenimentelor
la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”19

TRAIAN VASILCĂU

Dorul Nicolae Dabija, cel nevindecat23

TRAIAN VASILCĂU

Dorul Nicolae Dabija, cel nevindecat23

COLEGIUL DE REDACȚIE

Pavel Popa, redactor-șef

Veta Ghimpu-Munteanu,
Teleradio-Moldova

dr. hab. Victor Ghilaș

dr. Mariana Cocieru

dr. Varvara Buzilă,
Muzeul Național de Etnografie
și Istorie Naturală

Gheorghe Nicolaescu,
muzicolog

Vizitați site-ul

www.casadecreatie.md

Acest site reprezintă mijlocul tehnic,
care ne permite să oglindim și să
arhivăm activitatea cultural-artistică
de amatori și a meșterilor populari
din republică.

Site-ul conține **arhiva digitală**
a revistei Realități Culturale,
disponibilă gratuit.

Compartimentul **Librărie**
prezintă informații privind litera-
tura metodică-științifică, de artă
autohtonă și universală, necesară
pentru instituțiile primare de
învățământ artistic din republică.

Rubrica **Evenimente culturale artis-
tice** va ține la curent cititorul cu di-
verse evenimente din viața culturală
a țării, contribuind la promovarea și
popularizarea culturii naționale.

În curând, pe site va fi disponibilă
o **hartă interactivă** a satelor, raio-
anelor și zonelor folclorice.

Societatea culturală

Casa de Creație a Republicii Moldova

Proiectul „Realități Culturale”

Telefoane: (022)202-553, 069-39-29-09 (Ion Șarban)
Mob.: 069-39-24-98 (Pavel Popa, redactor-șef)

ISSN 1857-4424

E-mail: casadecreatie@gmail.com, popapavel55@gmail.com
Adresa: mun. Chișinău, str. București, 68, oficiul 338
Paginare și machetare: Igor Condrea

Frații nu se lasă unul pe celălalt să rătăcească în întuneric singuri

Începând cu 1990, 1 Decembrie este Ziua Națională a României și unul dintre cele 4 simboluri ale țării (alături de drapel, imn și stemă). Semnificația istorică a zilei de 1 Decembrie o regăsim în Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia din 1918, eveniment major care a însemnat: desăvârșirea statului național român, realizată prin unirea provinciilor românești. După cum se știe, la început a fost unirea Basarabiei cu România (27 martie 1918), apoi a Bucovinei (28 noiembrie 1918) și, în final, unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu Țara-mamă, la 1 decembrie 1918. Astfel, cele trei uniri formează împreună Marea Unire de la 1918.

Pentru toți cei care simt și gândesc românește, Marea Unire înseamnă:

- credința că toată suflarea românească trebuie să trăiască împreună, într-un singur stat, România;
- efortul susținut al românilor, de-a lungul timpului, de a nu uita că sunt români;
- năzuința românilor de a înfăptui Marea Unire, avută de-a lungul secolelor, indiferent de vicisitudinile istoriei; tenacitatea liderilor și a elitelor românești care au depus eforturile necesare ca Unirea să devină realitate;
- eroismul și jertfa celor fără de care visul nostru de veacuri nu ar fi fost posibil;

- nesupunerea românilor în fața imperiilor vremelnice care i-au afectat interesele și neacceptarea unei sorți potrivnice;
- ambiția românilor de a rămâne împreună și după mai bine de 100 de ani de la Marea Unire;
- rațiunea românilor de a căuta în permanență cele mai bune împrejurări pentru concretizarea aspirațiilor legitime și valorificarea acestor ocazii.

...Îmbucurătoare știrea de ultimă oră, din care aflăm că, în orașul Leova ar putea fi construit un pod din piatră peste Prut. Anunțul a fost făcut de către oficialii de la București și Chișinău, care au reiterat necesitatea interconectării infrastructurii RM și a Ucrainei cu cea a Uniunii Europene. Comisia Europeană va finanța 50% din construcția mai multor poduri care vor uni malurile Prutului. Nu vedem alt viitor al Moldovei și al Ucrainei, în afara Uniunii Europene, susțin liderii europeni, care au anunțat despre demararea procesului de integrare a celor 2 state în UE.

Evident, interconectarea infrastructurii e cel mai rapid și mai eficient pas ca să ajungem interconecțați. Dacă în perioada interbelică am avut 27 de poduri peste Prut, actualmente au mai rămas...doar 3-4 poduri

funcționale. Ne dau mari speranțe declarațiile Secretarului de stat în Ministerul Transporturilor al României, Bogdan Mîndrescu, că execuția/modernizarea celor 9 poduri peste Prut costă 284 mln de Euro. Omoologul lui, Andrei Spînu a reiterat poziția fermă: „interconectarea Moldovei cu România este interconectarea cu Uniunea Europeană. Nu putem să vorbim despre integrare în UE dacă nu ne interconectăm prin poduri, drumuri, cale ferată, porturi. Este obligația noastră, a celor două Guverne, să construim cât mai multe poduri peste Prut. Vorbim despre un pod nou la Ungheni, despre modernizarea celui de la Sculeni (să facem patru benzi), la Leușeni, Giurgiulești. După ce am dat în exploatare podul la Bumbăta, sper să avem acord și pe construcția unui pod din piatră. Sunt doar primii pași”, a spus Andrei Spînu.

România este alături de Republica Moldova și va continua să sprijine aderarea sa la UE, reziliența RM, siguranța și prosperitatea cetățenilor săi, au declarat, cu diferite ocazii, Președintele României, Klaus Iohannis, Premierul Marcel Ciolacu: „România va finanța proiectele prioritare, în baza Acordului dintre cele două Guverne, privind

implementarea programului de asistență tehnică și financiară nerambursabilă în valoare de 100 mln de euro. Fondurile din primă tranșă au fost direcționate către achiziționarea de microbuze pentru transportul școlar și către proiecte de infrastructură și dezvoltare locală. ...Aceste întâlniri, întreveneri dintre conducătorii României și ai R. Moldova, discursurile optimiste, consistente și consecvente ale deputaților români în Parlamentul UE, declarațiile pragmatice, pline de optimism, de dragoste ale dumnealor pentru românii din Basarabia mi-au răscolit sufletul, mi-au răvășit amintirile plăcute, pe care, cu diverse ocazii, le-am avut cu frații de peste Prut.

Îmi amintesc cu plăcere de întâlnirea la Filipeni, Leova, de acum câțiva ani, cu oameni de cultură din satul Lipoveț, județul Vaslui, în cadrul proiectului comun *Cultură fără frontiere*. Am legat atunci, spontan, o prietenie cu Dorin Pânzaru, învățător din Lipoveț, dar și om de cultură, cu un suflet deosebit, ziarist și poet talentat, cu har dumnezeiesc. Am stat atunci îndelung de vorbă cu dumnealui, având ambii impresia că ne cunoaștem de o viață, doar că, pur și simplu, am fost nevoiți să stăm departe unul de altul o perioadă de vreme.

„Am venit în raionul Leova, cu acest proiect, îmi spunea Dorin Pânzaru, trebuie să recunosc, cu o teama de necunoscut, dar și cu o mie de speranțe că obiectivul nostru, acela de a lega punți sufletești de colaborare între cele două comunități va fi îndeplinit până la capăt și că le vom duce fraților din Basarabia speranța de mai bine, de mai frumos. Cea mai ciudată senzație, pe care o simți o singură dată în viață, a fost la trecerea frontierei când, deși controlul se făcea în limba română, eram totuși într-o „țară străină” — Republica Moldova. N-am știut ce să-i răspund fetiței mele de 8 ani (pe atunci), când m-a întrebat uimită: „Tată, dar aici se vorbește românește! De ce spui că mergem într-o țară străină?!”.

Niciodată n-o să-i pot răspunde! Am mers cu acea întrebare, cu acel gol în suflet multă vreme. Dar mi

l-au umplut basarabenii/moldovenii cu ospitalitatea și zâmbetul lor, cu sufletul lor larg deschis ce se simte în vorbă și în purtare, îl sesizezi și în cel mai mic fir de iarbă, la orice pas. Pământurile! Da, pământurile acelea mănoase, pentru care s-au bătut atâtea împărați, pe care „*Cu cetății de piatră/Ștefan le-a păzit*”, se întindeau domol, așteptând, parcă, zâmbetul țaranului în diminețile înrouate și sufletul împăcat în fapt de seară...

Satul Filipeni de prin părțile Leovei! Așezat undeva, departe, unde s-au păstrat îndeletnicirile populare, spiritul tradițional. Parcă se mai auzeau tropotele copitelor cailor lui Ștefan care zbură din cuibul său de vulturi de la Suceava să alunge trufia păgânismului. Bucatele?! Ce bucate!... Pâinea lui Dumnezeu! Vinul? Mai dulce și mai gustos n-am gustat nicăieri! Și faimoasa școală din sat, unde am simțit cu adevărat că este unul din pilonii de rezistență ce au reușit să păstreze graiul românesc, tradițiile, datinile străbune. Și copiii, împreună cu ai lor dascăli, în fața cărora mă închin cu pioșenie, pentru dragostea de profesie, au lăsat o parte din sufletele lor peste tot prin sălile de clase, pe pereți, pe holuri.

Ciudat...sau poate nu? Ne simțeam acasă! Nu știu de ce, nici acum nu realizez, nimeni nu-mi poate da un răspuns. Poate asemănarea locurilor ne făcea să simțim așa, poate sufletele calde ale oamenilor, poate graiul dulce în care „pâinea” era pâine; „frunza” era frunză; „Eminescu” era Eminescu — cuvinte înțelese din inimă, fără sprijinul vreunui translator. Poate că pașii destinului nu mă vor mai purta prin acele locuri, poate că Prutul (nu dea Domnul!) va mai fi, fără să știe, apa despărțirii noastre, dar un lucru este sigur: jumătate din inima mea a rămas acolo, pe acele meleaguri îmbibate de sudoarea frunții țaranului, de mustul amar al nucilor, de vioara tristă ce va cânta veșnica Doină a apelor...

Mă întrebam: „De ce atâtea nuci, de ce atâtea busuioc, dar și pelin prin toată Basarabia?” Știam că e un cod secret. Am încercat să-l descifrez. Poate că amărăciunea frunzei de nuc, a pelinului, cele două firițele magice

de busuioc sunt gustul robiei, arătat nouă, celor veniți de peste Prut, ca să înțelegem cât de scump este cuvântul „acasă”. Am și acum în fața ochilor două versuri pe care le-am văzut scrise în școala Filipeni: *Atât mi-e de-ajuns pentru trai: O țară, o casă, un grai!* Două versuri în care acei oameni, moldovenii mei, au concentrat toată esența verbului „a fi” pe acest pământ. Și ce e mai scump pentru un român decât țara, casa, graiul? Țara pentru care mulți au murit la datorie; casa în care omenia este regină, graiul în care am învățat să ne spunem rugăciunea la cina cea de taină, când Irozii și Pilații lumii au pus la cale răstignirea unui neam, au dus în Siberii de gheață sute și mii de basarabeni!..

Priveam trecătorii care se uitau cu atenție la noi. Mă întrebau de unde sunt, cu oarecare curiozitate. Vedeam cum le străluceau ochii de bucurie, ca două flăcări divine ce se aprind de Înviere, la auzul răspunsului: „*Din România!*”: Deodată simțeam cum acele licăriri păleau și cum glasurile li se stingeau spunând: *Ce bine-i de voi! Poate o fi și pentru noi mai bine!* Și se duceau domol, cuminți în drumul lor, cu ochii în pământ, ca apa tristă a Nistrului. Da, Nistrul care ascunde în undele lui mute atâtea zbucium, dar și obuze, cartușe, speranțe, umbre, înclăștare. Parcă îmi sună în urechi versurile lui Mihai Eminescu: *De la Nistru până la Tisa / Tot românul plânse-mi-s-a....*

Am aflat aici și frumoasa legendă a satului Filipeni, atestat documentar în data de 17 iulie 1757, comunitatea având denumirea de Filipeni. Iar în ziua de 3 iunie 1907, a început construirea Bisericii ortodoxe din localitate cu Hramul Sfinților Constantin și Elena. După cum se transmite vorba din generație în generație, lucrările la sfântul locaș au demarat când satul avea doar 400 de locuitori. Biserica a fost construită de oamenii de aici din cărămida care se fabrica în acel moment în sat și din piatră adusă cu boii înhâmați la căruțe de la carieră din vecinătate, numită Lupa. Povestea e simplă: pe timpuri, între Moldova din dreapta Prutului și cea din stânga, numită Basarabia, exista

un pod peste râu și era trecere liberă. Construcția aceluia pod s-a făcut nu departe de localitatea Leova. Se mai spune că în Moldova de dincolo de Prut trăia un boier pe care îl chema Filip, el fiind stăpânul pământului pe care e astăzi ridicat satul Filipeni. Acel boier aducea în fiecare zi oameni la lucru și seara trebuia să-i ducă acasă. Îi venea foarte greu, dar Filip, fiind un om bun și înțelept, pentru a găsi o soluție pentru această situație, a înălțat pe aceste meleaguri câteva căsuțe în care să locuiască lucrătorii. Datorită faptului că el ținea la lucrătorii săi, oamenii spuneau cu mândrie: „Mă duc la lucru, la Filip“. După moartea lui, casele s-au înmulțit, iar localnicii i-au dat locului, comunității denumirea Filipeni, în memoria bunului și înțeleptului lor stăpân...

...Aceeași plăcută senzație am avut și despre alte sate, pe care le-am vizitat, continua Pânzaru, rămase semețe în fața istoriei de neclintit, asemenea voievozilor care le-au păzit porțile. Parcă fiecare ungher încerca să-mi atragă atenția și să-mi spună despre cutare bătălie, despre mândria că a fost atins de copitele calului domnitorului cutare, fiecare crenel vroia să-mi povestească poate câți arcași moldoveni a apărut de săgeți-

le otrăvite ale vitregiilor vremurilor. Și oamenii...Ce oameni! Oamenii aceștia erau parcă glasul Cetății de scaun a lui Ștefan, spiritul ei. Parcă toate sufletele trecute în lumea celor drepti și care au scris istoria pe acele meleaguri, se îngrămădeau pe buzele lor, să le ascultăm. Și Prutul... Parcă nici nu vroia să mai curgă, parcă nu mai vroia, cu apa lui, să despartă inimi ce bat la fel. Mi s-a părut că zăream în undele lui timide și rușinate vinovăția oamenilor, pe care și-o asumase, s-o ascundă în adâncuri și s-o poarte de la izvor la vărsare, ca pe un drum al crucii, osândit de Irozii și Pilații lumii la veșnică Golgotă...Am mai auzit și pe aici replici cum că ideea Unirii este una depășită, contravine nu știu căror acte normative etc. Și mă gândesc: dacă această idee este una depășită, de ce nu au renunțat, să zicem la ea, nemții? Sau ei nu sânt parte a Europei, nu cad sub incidența Tratatului de la Helsinki? Ori nu vor binele Europei?..“.

...Tăcu Dorin Pânzaru, tăceam amândoi. Cugetam asupra celor mărturisite de el și m-am prins, involuntar, asupra gândului că nimeni, niciodată, nu ne va mai putea despartea. Dar pentru aceasta, este neapărat, urgent nevoie de purces la treabă, de făcut punți și poduri de piatră

peste Prut, de stabilit relații economice, pragmatice dintre cele două maluri. Nu mai avem ce aștepta, este problema noastră și nouă ne revine responsabilitatea s-o soluționăm. Să urmărim cu consecvență cursul spre aderare la Uniunea Europeană, promovat cu hotărâre, cu perseverență de actuala Guvernare de la Chișinău.

Mi-am amintit atunci de mărturisirile ex-cancelarului german, Angela Merkel, dintr-un interviu, că „s-a gândit de multe ori să fugă din fosta RDG, comunistă“, dar că a renunțat pentru că nu a dorit să-și părăsească familia și prietenii. Merkel avea veri și mătușe din partea mamei care trăiau în fosta Germanie de Vest și cu care, însă, nu avea voie să se întâlnească, să vorbească! Iată, însă, că istoria a demonstrat încă o dată că un popor nu poate fi tăiat-la-dorința sau porunca cuiva! — în două; mai devreme sau mai târziu lucrurile vor reveni la normal, căci, vine vorba, sângele apă nu se face, frăția, ca și lumina, nu poate rămâne ascunsă! Vă mai amintiți versurile cântecului „Dorul Basarabiei“?:... *Să urc Carpații pe culme / Ca să-mi strig frații pe nume / Să le spun, cântând în horă: / Basarabia vi-i soră! / N-o lăsați pradă la unii / Că plâng în pământ străbunii!*

Abonarea la revista „REALITĂȚI CULTURALE”

poate fi făcută la toate oficiile poștale

ION DORU

Folclorul, creația populară sunt aripile pentru zbor al unui popor

Adevărata fericire este să nu-ți uiți rădăcinile, înaintașii, să-ți cunoști graiul, cântecele, doinele, baladele, dansurile strămoșești, care ne determină ca neam. Tot ce avem mai scump a fost creat de cel mai mare și talentat compozitor — **poporul**. Renumitul coregraf și folclorist Vladimir Curbet spunea: „Obiceiurile, datinile, muzica și jocurile noastre populare, coborând din vremuri străvechi, constituie o neprețuită avere spirituală. Pe oriunde ar călători feciorii și fiicele Moldovei cu prestigioase ansambluri folclorice, pretutindeni ei încântă lumea, cucerind inimile tuturor. De aceea, să ne bucurăm și să ne mândrim că avem un folclor atât de bogat și frumos, pe care avem sfânta datorie de a-l iubi, păstra, promova, ducând mai departe ceea ce are mai sfânt un popor — tradițiile, creația populară“.

...Era zbuciumatul an 1992, când la Nistru pălălaia flacăra războiului declanșat de secesioniștii pro-ruși, când bravii noștri flăcăi apărau, cu prețul propriei vieți, independența și integritatea teritorială a tânărului nostru stat. Iar în scurtele pauze dintre lupte militarii, combatanții, voluntarii-patrioți cu demnitate și verticalitate... ascultau muzică populară, cântecele interpretate cu atâta dragoste, cu atâta foc și patimă de către Doina și Ion-Aldea Te-

odorovici pe versurile înălțătoare ale marilor noștri scriitori — Vieru, Matcovschi, Hadârcă, doinele și baladele ce coborau din munții latinei... Anume în acele zile, în satul Bucuria, Cahul, directorul Căminului cultural din această localitate cu doar vre-o 700 de cetățeni, pe nume Gheorghe Raicu, un adevărat patriot al țării, împătimit de tezaurul folcloric al neamului, a hotărât să inițieze un Festival regional al cântecului și dansului popular, cu semnificativa denumire „La vatra horelor bucuriene“(!).

Tratat, inițial, ca un rebel care, se pare, e rupt de realitate, Gheorghe Raicu, susținut de soția Nina, cele două fiice, un grup de patrioți-entuziaști, a rămas fidel visului său de a reînvia, păstra și promova cântecul și dansul popular, cu coloritul său multicolor din localitățile din sudul Moldovei, or, la Festival participă-iață deja de 31 de ani! — colective folclorice din raionul Cahul, dar și din cele învecinate — Cantemir, Leova, Taraclia, Comrat, Vulcănești, Cimișlia, ba chiar, în diferiți ani — și din Reni, Ismail, județele de pe malul Prutului din România. Gheorghe Raicu este ferm convins că „muzica și jocul popular sunt o armă de temut pentru dușmanii și răuvoitorii țării noastre“. De bună seamă, ca să transformi un popor într-o populație întunecată și

supusă, e destul să-l lipsești de limbă și tradiții, să-i distrugi credința, școala și educația națională. Și dacă pe 27 august 1991 fosta Republică Sovietică Socialistă Moldovenească, care timp de 60 de ani a fost parte a Uniunii Sovietice, își declara independența, acest lucru nu putea fi pe placul forțelor imperiale oculte. Chinuți decenii în șir de regimul comunist, noi ne revendicăm libertatea, limba natală și aspirațiile spre un viitor mult mai bun. Și dacă viitorul pe care îl așteptam a fost altul — războiul de pe Nistru, lupte politice, crize economice, dezamăgiri și emigrare în masă, doar chemarea strămoșilor, credința seculară și speranța ne-au ajutat și ne ajută, ca, în pofida tuturor necazurilor și provocărilor, să rămânem cu capul sus, să arătăm că ne iubim acest pământ și ne mândrim cu tot ce ne-au lăsat drept moștenire strămoșii, Ștefan cel Mare și Sfânt...

La actuala, cea de-a XXXI-a ediție a prestigiosului Festival „La vatra horelor bucuriene“, fondatorul și moderatorul evenimentului, Gheorghe Raicu, avea să-mi relateze: „Da, am trecut prin multe și grele încercări — tendințe separatiste, război, prăbușiri economice, corupție, migrație. Dar să nu uităm că muzica este arta care ne însoțește în toate activitățile noastre, or, folclorul și viața sunt foarte apropiate. Omul și-a

făcut muzica și jocul drept prieteni din cele mai vechi timpuri, încă pe atunci când creația populară a fost unul dintre elementele indispensabile ale ritualurilor, obiceiurilor, manifestărilor populare cu caracter artistic: muzical, coregrafic, dramatic, ale oricărei sărbători, ba chiar și ritualuri funerare. Muzica și dansul i-au fost frate și soră harnicului nostru țaran, sătean, încântându-l și îmbărbătându-l. De aceea, nu numai la semănat și la cosit, la Hram, nunți și cumetrii, dar și în anii Mișcării de eliberare și renaștere națională, la diverse manifestări culturale consacrate Sărbătorilor Naționale — Ziua Independenței și „Limba Noastră cea Română”, la întâlniri de creație, lansări de carte, moldoveanul cântă, dansează și se bucură de viață. Iată de ce, noi încă mai avem mare nevoie de cântecul și jocul popular, de melodiile și poeziile care să ne aducă aminte că fără rădăcini, fără istorie, fără credință, fără trecut, nu vom avea viitor“.

O adevărată sărbătoare a cântecului și dansului popular a avut loc la Căminul cultural din satul Bucuria în penultima duminică de Gustar, unde demnii promotori ai tradițiilor și obiceiurilor moldave s-au prins în horă în cadrul ediției a XXXI-a a Festivalului folcloric „La vatra horelor bucuriene”, care îmbi-

nă cele mai frumoase elemente ale tezaurului strămoșesc: dans, cântec și meșteșugărit. Evenimentul organizat de Primăria satului Bucuria și Consiliul Raional Cahul, a întrunit distinse colective folclorice din satele Bucuria, Andrușul-de-Jos, Andrușul-de-Sus, Pelinei, Manta, Cucoara, Crihana-Veche, Baurci-Moldoveni, Roșu și Taraclia-de-Salcie din raionul Cahul, dar și din Ciobalaccia, Cantemir și Beșalma, Comrat. Locuitorii satului, dar și oaspeții din Cahul, Cantemir, Chișinău ș.a, au

urmărit cu admirație parada portului popular, după care colectivele au mers pe jos până la Casa de cultură, unde după o scurtă prezentare a programului, s-au prins cu toții într-o horă de zile mari, în câteva cercuri, asemeni unui inel al prieteniei și bune dispoziții.

„Atunci când încep discuțiile despre o nouă ediție a acestui Festival folcloric, de mare valoare și importanță, atât eu personal, cât și consilierii susținem alocarea unui suport financiar, pentru că știm,

conștientizăm cât de utile sunt asemenea activități cultural-artistice pentru comunitate, raion, întreagă zonă de sud a țării noastre“, a spus primarul satului Bucuria, Dumitru Dermenji.

Colectivele au fost salutate de către vicepreședinta raionului Cahul, Tatiana Seredenco, de reprezentanții domeniului culturii din raion, care au dat o înaltă apreciere bunei organizări a Festivalului, cuvinte de recunoștință pentru acei care și în aceste vremuri deloc ușoare continuă să soarbă din farmecul cântecului și dansului, portului popular, promovându-l cu dăruire și perseverență.

Pentru început, în fața publicului a venit cu o suită de melodii populare oaspetele evenimentului — cân-

tăreața Ofelia Florica Harangus din România, după care, unul câte unul, au urcat pe scenă, în aplauzele celor prezenți formațiile artistice — interpreți, instrumentiști, dansatori, care au adus tot ce au mai valoros — melodii mai vechi și mai noi, jocuri săltărețe — dovadă incontestabilă a faptului că prin satele noastre este păstrat, conservat și promovat cu sfințenie melosul popular. O altă „bijuterie“ a evenimentului este, în ultimii ani, expoziția meșterilor populari, a oamenilor de artă meșteșugărească din localitățile sudice: este vorba de obiecte și lucruri confecționate cu atâta dibăcie și dăruire de maeștrii în arta populară din satele Bucuria, Manta, Baurci-Moldoveni, Vadul-lui-Isac, Colibași,

Badicu-Moldovenesc, Ciobalaccia ș.a., care bucură inima și sufletul vizitatorilor — ii, bondițe, cojocole, țesături, covoare, batistuțe, fuioare de lână și chiar cânepă, opincuțe, tobe, bucate și băuturi tradiționale, atâtea altele, încât aveai impresia că aici s-au adunat cei mai buni meșteri în arta populară, a portului nostru românesc. „Suntem meșteri populari de la Centrul de Artizanat din Ciobalaccia. Am venit cu discipolele mele, cărora le transmit secretele țesutului“, spune Natalia Crudu. Iar Raisa Andronova, etnograf al muzeului din Cantemir ne-a relatat: „Tot ce vedeți aici e lucrat manual: covoare, broderii, bucate tradiționale, măliguța — de noi pregătită, pâinica de noi coaptă. Suntem de părere că tradițiile trebuiesc păstrate“.

E și firesc, se dă cu părerea Gheorghe Raicu, or, scopul Festivalului nostru este anume valorificarea perlelor folclorice, a horelor, tradițiilor, cântecului și dansului popular ca parte integrantă a patrimoniului cultural; completarea fondului de folclor a instituțiilor de cultură care au ca sarcină valorificarea folclorului, creației populare; îmbogățirea repertoriului formațiilor folclorice cu noi creații autentice.

Directorul Casei de cultura Bucuria, organizatorul Festivalului, Gheorghe Raicu (în centru)

Educația muzical-corală

Introducere. Valorificarea conceptuală a mediului muzical-coral non-formal va favoriza preocuparea domeniului educației muzical-corale, în sensul în care acesta va asigura o continuitate productivă prin urmărirea unei evoluții și succesiuni din perspectiva teleologică a procesului de afirmare independentă în corelare proprie cu mediul muzical-coral. În acest context, toate politicile naționale subliniază importanța dimensiunii culturale și nevoia de a promova abilitățile artistice și creative ale elevilor.

Interdisciplinaritatea. Educația corală reprezintă pentru dirijori un demers complex, care necesită un efort susținut din partea interdisciplinarității teoretico-muzicale (*sol-fegiu/ teoria muzicii/ istoria muzicii/ instruirea instrumentală și vocală*) asigurând un parcurs instructiv — educativ de calitate și de motivarea elevilor spre performanță în activitatea muzical-corală.

Atât lipsa de implicare, cât și atenția exagerată pentru realizarea obiectivelor trasate pot avea consecințe nefaste. Întrucât metodele didactice vizează abordarea diferită a

conținutului în perspectiva atingerii finalităților educației muzical-corale, preocuparea dirijorului de cor pentru utilizarea acestora în cadrul strategiilor educaționale este lesne de înțeles.

Afirmarea utilității artei corale și a educației artistice în școală și în viața de zi cu zi de către toți cei direct implicați reprezintă un argument forte pentru coagularea unui program relevant la nivelul școlii/la nivel local/la nivel național, prin care să fie coerent și constant structurate beneficiile formative ale acestora privind:

- dezvoltarea echilibrată din punct de vedere creativ, cognitiv, emoțional, estetic și social a copiilor și a tinerilor;
- învățarea participativă;
- formarea pe competențe, în contextul unei legături mult mai bune cu viața de zi cu zi;
- dezvoltarea disponibilității și a abilităților de a învăța pe tot parcursul vieții [2].

Actualmente gândirea pedagogică în procesul educațional, este puternic angajată în rezolvarea aspectelor legate de competențe, însă pierde din vizorul analitic al cadrului motivațional/

stimulator ce vizează performanțele colectivelor corale ca rezultat al integrării și produs al conștientizării competențelor specifice. Problemele performanțelor colectivelor corale precum și ale metodologiei de stimulare a interesului și a rezultatelor bune generează la moment o abordare întemeiată cu șanse sporite de a evita erorile și de a oferi soluții rezonabile, susceptibile pentru dezvoltarea ulterioară a procesului de predare-învățare, dar și a competențelor muzicale specifice disciplinelor curriculare pentru elevul zilei de astăzi.

Metode și forme. Dezvoltarea organizatională. Cuvântul *metodă* provine din limba greacă, din *methodos* (*odos* = cale; *metha* = către, spre) care înseamnă cale, drum ce trebuie urmat pentru atingerea unor scopuri determinate în prealabil, unul dintre acestea fiind descoperirea sau aflarea adevărului. O analiză din perspectiva pedagogică conduce la concluzia că *methodos* și-a păstrat sensul original, metodele de învățământ constituind căi/modalități de lucru folosite în procesul didactic pentru infomarea, formarea, verificarea și aprecierea progresului școlar al elevilor [1].

În concluzie, prin metoda de cercetare a potențialului creativ a elevilor coriști și prin aplicarea repertoriului divers ca gen muzical am identificat cum se realizează bazele teoretice și practice în formarea tehnicii muzical-corale. La orele de ansamblu coral se aplică diverse metode: metodele cercetării teoretice: (analiza psiho — pedagogică, literatură metodică, compararea și sinteza diferitelor perspective ale cercetătorilor); metode științifice (examinarea procesului de predare, conversație, abilități muzicale de diagnosticare, rezultatele activităților de învățare ale elevilor) [4].

Dezvoltarea tehnicii corale se dovedește a fi o condiție prealabilă pentru calitatea evoluției profesionale a coriștilor, ea face apel la calitatea repetițiilor de cor pentru copii și este punctul de pornire al lor în acest domeniu și anume educația sufletului copilului prin intermediul artei corale. Vom evidenția utilizarea celor mai eficiente metode în obținerea unei tehnici corale, bazate pe principiul imaginii artistice și a potențialului creativ de gândire muzicală. Perseverența, răbdarea și responsabilitatea este veriga în lanțul de condiții care determină eficiența învățării, intensificând procesul de dezvoltare creatoare a tânărului corist.

De aici muzica corală reușește să inițieze meditație asupra esenței omului formând o personalitate integră cu societatea. Cunoscând importanța acestor abilități, elevii vor obține performanțe fiind monitorizați de dirijor. Programele de formare profesională au menirea de a avantaja activitatea corală pentru respectarea obiectivelor indicate de programe asigurând ca învățământul să fie axat pe potențialul elevilor, în vederea asigurării succesului colectiv [2]. Activitatea corală necesită o atitudine angajată și acțiuni profesionale ferme, astfel încât rezultatele unei etape profesionale să genereze o reproiectare a direcțiilor de activitate pentru o altă dimensiune temporară sau pe un alt segment din domeniu, astfel încât să obținem o schimbare progresivă continuă. Direcțiile de perspectivă pot fi asigurate prin schimbări în procesul de învățământ și formare, fiind un

garant al finalităților educaționale. Un succes pedagogic real necesită trasarea liniilor de perspectivă, încât să asigure condițiile continuității concepțiilor viabile și a practicii eficiente prin remanieri de tactică și strategie didactică, în funcție de solicitările timpului și a elevilor.

Practica educațională corală este orientată spre valorificarea personalității elevului și spre un învățământ de calitate. Astfel, predarea și învățarea de calitate se bazează pe utilizarea metodelor și formelor de lucru care permit antrenarea elevilor în ansambluri corale. Dirijorul îndeplinește o misiune importantă, aceea care asigură formarea personalității și pregătirea profesională în cadrul instituțiilor de învățământ. Optăm pentru conceptualizarea și implementarea documentelor curriculare, asigurând reîntregirea procesului educațional la disciplina *ansamblul coral* (în special la utilizarea deprinderilor de *interpretare vocală*). Aceste imagini, la rândul său, asigură formarea personalității elevilor și le indică direcția de perspectivă. Activitatea muzical-corală determină o eficacitate psiho-educatională, creativă, emoțională mai bună, deoarece unul dintre avantajele lor este dezvoltarea proceselor cognitive superioare (auzul muzical, memoria, coordonarea aparatului locomotor, ritmul muzical). Mugurii acestor aptitudini se trezesc atunci când elevul face primii pași în descoperirea și cunoașterea acestei lumi. Muzica implică un activism interior de ordin etic, un activism de intensitate și contradicție [3].

Concluzii Implicarea afectivă la actul artistic colectiv în realizarea

interpretării corale are un rol deosebit de important la educarea unei generații competente să cunoască și să respecte valorile Spirituale, Naționale și Universale. Perfecționarea abilităților în valorificarea și crearea condițiilor benefice de promovare a proceselor cultural-artistice. Promovarea parteneriatelor educaționale în vederea încurajării și susținerii colectivelor corale de copii; realizarea diverselor activități de evaluare ale competențelor corale, asigurând totodată organizarea activităților cu caracter interdisciplinar, în parteneriat cu școala, familia și comunitatea [5]. Misiunea școlilor cu profil artistic rămâne a fi dezvoltarea unui segment de siguranță, atât ca indivizi, cât și ca membri ai diverselor grupuri în societate, încurajarea tinerilor, de a dezvolta o gamă largă de abilități și interese, de a-și identifica și hrăni potențialul intelectual și general-uman. Iar educația artistică contribuie esențial la aprobarea dreptului omului la educație și participare culturală, dezvoltarea capacităților intelectuale dar și la îmbunătățirea calității educației și promovarea exprimării diversității culturale.

Lista bibliografică:

1. Cerghit I., *Metode de învățământ*, București 1997, ed. a III-a, p.12-15
2. MORARI M., *Conceptul de cultură muzicală în context curricular*. În : Didactica Pro, № 3 (25). Chișinău, 2004, p. 25-28.
3. *Codul Educației al Republicii Moldova* Nr.152 din 17.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.10.2014, Nr. 319-324/634.
4. GAGIM I., *Muzica și filosofia*. -Chișinău: Știința, 2009.
5. ROEGIERS, X., *Manualul școlar și formarea competențelor în învățământ*. 2010

In memoriam Eugen Simion: 90 de ani de la naștere

Academicianul Eugen Simion, care la 25 mai ar fi împlinit 90 de ani, apreciat ca un savant frământat de conștiința tragică, a fost comemorat la Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu” în data de 12 iunie 2023, în cadrul evenimentului cultural dedicat lui Mihai Eminescu și intitulat ÎN RAZA GÂNDULUI ETERN. Comemorării distinsului critic literar și om de cultură al tuturor românilor i-a fost consacrat un simpozion științific, organizat și moderat de acad. Mihai Cimpoi, care i-a fost un distins coleg și un mare prieten.

Simpozionul științific s-a intitulat **REVENIREA LA EMINESCU PRIN EUGEN SIMION (90 de ani de la naștere)** și în cadrul lui s-au rostit șase comunicări: Acad. Mihai CIMPOI. *Eugen Simion și eminescologia*; Acad. Theodor CODREANU. *Eugen Simion și literatura basarabească*; Acad. Valeriu MATEI. *Eugen Simion: un creator în critica literară*; Dr. Victoria FONARI, conferențiar universitar: *Imaginile mitice în „Ficțiunea jurnalului intim” al acad. Eugen Simion*; cercetător literar Ștefan SOFRONOVICI. *Eugen Simion: Odissea facsimilării manuscriselor eminesciene*; cercetător literar Traian VASILCĂU. *„Sabia de miresme” a lui Eugen Simion sau Cultul pentru Basarabia și cărturarii ei*.

Din necrologul semnat de conducerea Academiei de Științe a Moldovei după plecarea la cele veșnice a marelui cărturar cităm următoarele aprecieri: „Conducerea și Consiliul Academicienilor de la Academia de Științe a Moldovei deplânge decesul acad. Eugen Simion, eminent savant, ex-președinte al Academiei Române, profesor universitar, remarcabil critic literar, personalitate intelectuală complexă, care a impus ceea ce s-a numit „Modelul de existență Eugen Simion”!

Academicianul Eugen Simion

Este autorul unor lucrări monumentale cu caracter eseistic și monografic, cu o anvergură enciclopedică în spiritul marilor oameni de cultură români, dintre care menționăm: *Scriitori români de azi* (în 4 volume), *Fragmente critice* (în 6 volume), *Genurile biograficului* (în 2 volume), *Ficțiunea jurnalului intim* (în 3 volume), studii ample despre creația primilor creatori români (*Dimineata poeziei*), despre Eugen Lovinescu (*Eugen Lovinescu, scepticul mântuit*, inițial teză de doctorat, și *Posteritatea critică a lui E. Lovinescu*), Mihai Eminescu (*Proza lui Eminescu*), Ion Creangă (*Cruzi-mile unui moralist jovial*), Mircea Eliade (*Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii*), Eugen Ionescu (*Tânărul Eugen Ionescu*), despre alți scriitori români, care au constituit drept prefețe la volumele din colecția „Opere fundamentale”, pe care a coordonat-o timp de mai mulți ani. Volumul **Întoarcerea autorului**, cu care s-a angajat în dezbaterile despre noile teorii literare, a fost tradus în mai multe limbi

În continuare vă propunem una din comunicările la simpozion, citită de subsemnatul și intitulată „Eugen Simion și odissea facsimilării manuscriselor eminesciene”.

Generațiile de cititori și cercetători ai operei eminesciene de la începutul mileniului trei avem fericitul prilej de a ne bucura de întreaga operă a poetului nostru național, Mihai Eminescu, editată la București, dar și la Chișinău. În cel de al doilea Stat Românesc, Republica Moldova, opera eminesciană a fost editată integral în opt volume la Editura GUNIVAS din Chișinău în anul 2001. Cărțile au apărut într-o ținută tipografică de calitate. Coordonatorul ediției este academicianul Mihai Cimpoi, care a semnat și un studiu valoros, intitulat „Mihai Eminescu, poet al ființei”. Conform relatărilor domniei sale, ediția din 2001 are caracter de unicat, cuprinzând pentru prima dată toate textele eminesciene. În alte ediții publicistica nu este editată integral, ci selectiv, din diferite motive, mai mult închipuie de cineva, subiective și tendențioase, la care nu ne

vom referi acum. Ne bucurăm că la Chișinău avem și a doua ediție integrală a operei, apărută în anul 2020, tot la aceeași editură.

Un mare privilegiu este și faptul că din anul 2009 avem la dispoziție și manuscrisele eminesciene în variantă facsimilată. Acest lucru îl datorăm efortului depus de regretatul academician Eugen Simion, împreună cu echipa sa de la Academia Română. Domnia sa a donat mai multe seturi în Republica Moldova, unul din ele aflându-se și la Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu”.

Atât opera, cât și manuscrisele „omului deplin al culturii române” au avut multe obstacole până a ajunge să fie editate integral. Dușmanii lui Eminescu și ai poporului român, din afară, dar și din interior, nu au vrut să avem un Eminescu așa cum ni l-a dat Dumnezeu, pentru binele și bucuria poporului, nu vor nici opera lui să ajungă integrală la poporul pe care l-a iubit și l-a servit cu jertfire de sine, așa cum ne-a învățat Mântuitorul Iisus Hristos.

Ne vom referi succint la odiseea facsimilării manuscriselor eminesciene.

Din mărturisirile academicianul Eugen Simion, proiectul academic de facsimilare a manuscriselor lui Eminescu a provocat mai multe controverse. De aceea echipa de lucru hotărât să le adune și să ni le lase ca amintire. Așa a apărut cartea „Avatarii ale manuscriselor Eminescu”, alcătuită de Anca Silvia și Marin Diaconu, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Editura Semne, București, 2009, 206 p.

Lada lui Mihai Eminescu, plină cu manuscrise și cărți, a devenit mai târziu o ladă de zestre pentru întreg neamul românesc, dar și laboratorul de creație al unui geniu de talie mondială. Nu degeaba Eminescu, după ce a fost îmbrăcat în cămașă de forță și scos din câmpul bătăliei, se interesa de soarta acestei enigmatice lăzi. Într-o scrisoare a poetului adresată prietenului său Chibici — Râvneanu, semnată la 12/24 ianuarie 1884, pe când se afla în ospiciul Dobling din Viena, chipurile că la tratament, găsim următoarele rânduri: „Ceea ce -aș voi să știu de la tine este dacă cărțile

și lada mea sunt în oarecare siguranță și dacă pot spera să le revăd. În ladă tebuie să se fi aflând și ceasornicul pe care l-am fost scos de la Simțion”. Despre sănătatea sa și despre ce fel de tratament i se făcea, fără știrea lui, poetul îi scrie lui Chibici: „Încolo aș voi să știu dacă pot scăpa de aici, unde în adevăr îmi pare că stau fără nici un rost. Tratamentul pare a consta în mâncare puțină și proastă și în reclusiune (pedeapsă privativă de libertate, — n. n.): - încolo n-am observat nimic în maniera de-a mă trata... La sfârșitul scrisorii Eminescu scrie: „Eu aș vrea să scap cât se poate de curând și să mă întorc în țară, să mă satur de mămăliga strămoșească, căci aici, de când mă aflu, n-am avut niciodată fericirea de-a mânca măcar până la sațiu. Foaie și demoralizarea, iată cele două stări continue în care petrece nenorocitul tău amic M. Eminescu”. („Avatarii ale manuscriselor Eminescu, p.15-16). Din aceste rânduri vedem că Eminescu era sănătos mintal, adică în toate mințile, dar era la tratament, mai mult forțat, într-un spital pentru alienați, adică pentru nebuni, cum se spune în popor. Într-o altă scrisoare din 20 octombrie același an, de la Iași, Eminescu îi scrie lui Chibici: „O tristă iarnă mă așteaptă și o tristă viață. Te rog să iei tu lada de la Simțion, dacă nu mai e cu puțință să stea acolo, până ce starea mea se va — ndrepta, dacă e cu puțință să se-ndrepte vrodată”. (ibidem, p.16).

Procesul de facsimilare are mai multe etape: El începe cu faptul că mai mulți apropiați ai poetului cunoșteau faptul, că el avea o ladă cu manuscrise și cărți, la care ținea foarte mult. De aceea, după moartea poetului ei se întrebau unde sunt manuscrisele lui. Al doilea moment este predarea manuscriselor de către Titu Maiorescu Academiei Române, la 25 ianuarie 1902. „De la Mihail Eminescu -spune el-posed, dăruite mie de dânsul în diverse ocaziuni, multe manuscrise, parte poezii publicate, parte încercări, fragmente și variante de poezii nepublicate, parte studii, traduceri și articole în proză. Toate aceste manuscrise, așa cum se află: în cărți cartonate, în caiete cusute și în foi volante, vi le trimit alăturat și le dăruiesc, la rândul meu, Academi-

ei Române, pentru a servi celor ce se vor ocupa în viitor cu cercetări mai amănunțite asupra vieții și activității marelui poet”. („Avatarii ale manuscriselor Eminescu, p.78). Lada a fost deschisă și manuscrisele au fost legate de către cercetătorii de la Academia Română în 45 de cartoane (caiete) fără o cronologie strictă și fără o ordine tematică, păstrându-se până astăzi în acea ordine, iar starea lor de degradare avansează continuu.

În „Cuvânt Înainte” al acestei cărți academicianul Eugen Simion spune că proiectul de facsimilare a fost unul dificil, la care și-au adus contribuția câteva generații de eminescologi și editori. „Ideea de a reproduce aceste foi vulnerabile,- scrie acad. Eugen Simion, a apărut mai târziu, când s-a observat progresiva lor degradare. Cel dintâi care s-a gândit la acest fapt a fost, de nu mă înșel, tot George Călinescu, fără a indica însă și procedeul de a-l înfăptui. A venit, apoi, Constantin Noica și a imaginat, spre sfârșitul anilor '60, un proiect cultural național, prioritar și rapid. Timp de mai bine de un deceniu, el s-a luptat pentru a sensibiliza opinia românească în acest sens. N-a prea reușit... Ideea lui Noica nu s-a pierdut. Ea a fost preluată, la începutul anilor 2000 de Academia Română... Important este faptul că, iată, în cinci ani (2004—2009), am reușit să tipărim în 38 de volume toate cele 14000 (paisprezece mii) de pagini, care alcătuiesc laboratorul de creație („haosul germinativ” - îl numea Noica) al unui mare poet și filosof politic. N-am prea avut timp să ne bucurăm, din păcate, de această izbândă pentru că în mai-iunie 2009, când tocmai anunșasem încheierea proiectului, au început să apară reacții negative. Ele au culminat la 16 iunie 2009, când, stimulat de revista „Dilema veche”, un oarecare tânăr om de afaceri din Timișoara l-a denunțat la D.N.A. pe coordonatorul acestei ediții (adică pe academicianul Eugen Simion, — n.n.)... Cum scriu și în alt loc, mărturisește în final acad. Eugen Simion, nu mă așteptam să primesc recunoștința jertfei mele patriotice, dar nici să fiu dat pe mâna poliției nu gândeam să ajung. Dovadă că istoria este inepuizabilă”. (E. Simion, 29 decembrie 2009, citat de la p.13).

Rolul dinastiei hasdeiene la cercetarea culturii tradiționale din Basarabia

(cu prilejul marcării a 185 de ani de la nașterea savantului Bogdan Petriceicu-Hasdeu)

Punctul de plecare în domeniul investigațiilor folcloristice din Basarabia este plasat convențional în anii 30 ai secolului al XIX-lea, odată cu apariția unor lucrări ale lui Alexandru și Boleslav Hâjdău, Mihail Kogălniceanu și Constantin Negruzzi. Potrivit constatărilor istoricilor folcloriști, lucrările acestora încheie perioada prefolcloristicii și pun bazele „încă firave ale folcloristicii ca știință” [1, p. 31]; iar prin contribuțiile ulterioare ale lui Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Nicolae Bălcescu, Teodor Stamati etc., care apreciau folclorul ca pe „o sursă de revigorare și de solidarizare a ființei naționale românești” [2, p. 85] — se constituie „începuturile așa-numitei „școli romantice” sau ale „școlii lui Alecsandri,” ca o etapă importantă în folcloristică” [1, p. 32-33]. Cea de-a doua etapă a demarat prin colectarea masivă a faptelor de folclor și cu „școala științifică a lui Hasdeu”, perioadă în care s-au afirmat, nu doar Bogdan Petriceicu-Hasdeu, ci și etnografii Simion Florea Marian, Elena Sevastos, Teodor Burada, Tudor Pamfile și mulți alții, care au adunat un număr impunător de creații folclorice. În concluzie, revenind la Alexandru și Boleslav Hâjdău, vom menționa că activitatea acestora a reprezentat „aspectul basarabeian al etapei incipiente a folcloristicii” românești [1, p. 33].

Pasiunea pentru creația populară orală a lui Alexandru și Boleslav Hâjdău a fost moștenită genetic de la

tatăl lor **Tadeu Ioan Hâjdău** (1769—1835), care cunoștea mai multe limbi, de la care a pornit neamul de cărturari erudiți Hâjdău-Hasdeu. După ce s-a mutat cu traiul în Basarabia, Tadeu Hâjdău, a profitat din plin de posibilitatea de a fi mai aproape de cultura tradițională a populației băștinașe. Crescut și educat în Polonia, a cules legende populare, pe care apoi le-a tradus și le-a redactat în limba polonă. Printre legendele înregistrate de Tadeu Hâjdău menționăm: *Amazoane*, *Dragomir*, *Dragoș-Vodă*, *Traian și Dochia*, *Cheile Bâcului*, *Papură-Vodă cel mâncat de șoareci* etc. [3, p. 161].

Alexandru Hâjdău

Fiul său din a doua căsătorie, **Alexandru Hâjdău** (n. 30 noiembrie 1811, Miziurânți, raionul Șumsk, regiunea Ternopil — m. 9 noiem-

brie 1872, Cristinești (azi Kerstenți), raionul Hotin, regiunea Cernăuți, Ucraina), apreciat de istoricii literari drept „începătorul folclorului românesc” [4, p. 23. A se vedea: 5, p. 41], este, de asemenea, pasionat de culegerea și valorificarea moștenirii tradiționale, de dezvăluirea trecutului istoric, de consemnarea cadrului etnografic. Cercetătorii manuscriselor lui Alexandru Hâjdău, menționează un interes mai pronunțat pentru mituri, legende, obiceiuri și credințe [6, p. 190]. Prin urmare, câteva texte culese, prelucrate și traduse în limba rusă, au fost publicate în revistele rusești *Вѣстникъ Европы*, *Телескопъ* și *Молва*, pe care le-a însoțit cu suficiente explicații de ordin lexicografic, etimologic sau tradițional-istoric și etnografic. Potrivit mențiunilor lui Alexandru Hâjdău, textele originale înregistrate au o circulație destul de largă în Banatul Craiovei (Oltenia), Transilvania, Muntenia, Moldova și Bucovina. În nr. 23-24 ale revistei *Вѣстникъ Европы* din 1830 a publicat două cântece de nuntă [7], unul din repertoriul prenupțial, iar al doilea — postnupțial. În nr. 5-8 al publicației *Телескопъ. Журналъ современнаго просвѣщенія* din 1833 a editat în traducere rusă șase cântece lirice românești, „de aspect diferit — istorice, haiducești (o doină) și de factură diferită (mai mult cărturărești)” [1, p. 34], însoțindu-le cu comentarii ample despre circulația acestor creații, cu referințe la: tradiții și obiceiuri de sărbătoarea

cucului; Arminden (celebrată la 1 mai, în cinstea stelei ocrotitoare de la nașterea fiecărui om/ steaua ursitoare/a sorții umane, numită și steaua „de Mai” și a sărbătorii precresține a vegetației Florei, o reminiscență a sărbătorii latinilor *Calendele Florale* etc.); credințe și superstiții; vrăji; etnobotanică; personaje mitologice dacice (Leli/Lelea/Ler și Badea — ocrotitoare ale dragostei inocente/ platonice/neprihănite, celebrate în iunie, când e lună nouă); informații istorice și toponimice despre haiduci (Codreanu, Bujor, Chigheci/Tigheci etc.); proverbe; tradiții de Rusalii; date istorice despre Cetatea Sorocii; legenda icoanei „făcătoare de minuni” a Maicii Domnului etc. [8]. În nr. 35 al revistei *Молва* din 1835 a publicat articolul despre doina populară, comparând-o cu unele creații ale huțanilor [9. Pentru mai multe detalii a se vedea: 10] și un cântec popular din Valahia [11]. Analizând aceste materiale, exegeta Gabriela Drăgoi este de părerea că textele publicate (cântece de nuntă, legende și balade, o doină, cântece de dragoste) sunt mai degrabă „o încercare de improvizare a unor texte în manieră populară¹, ba chiar uneori o evidentă fantezie mistificatoare, mai accentuată în notele filologice și istorice, foarte întinse ce însoțesc poeziile” [12, p. 191]. Observațiile cercetătoarei au fost remarcate ceva mai devreme și de Eufrosina Dvoicenko: „Faptul că A. Hasdeu inventează pasagii întregi din cronice unorii neexistente mă face să presupun că și textul unora din cântece le-a compus singur. E prea evidentă și artificialitatea formei și fondul puțin românesc ale unora din ele” [13, p. 35]. Aceste conchideri, menționează etnologul Victor Gațac, nu dau nici un temei totuși „pentru o atitudine negativă față de întreaga activitate folcloristică a scriitorului, tendință care se manifestă în istoriografia literară” [14, p. 106], de aceea, în istoria folcloristicii contribuția lui Alexan-

dru Hâjdău este apreciată ca fiind una importantă pentru popularizarea creației folclorice [1, p. 35], considerată de către Nicolae Iorga drept „un început de folcloristică <...> care se face de un Român rusificat într-o mare foaie din Rusia” [5, p. 41]. În aceeași ordine de idei, și exegetul etnolog Dumitru Caracostea l-a apreciat ca fiind *primul folclorist basarabean* [15, p. 257]. Texte culese de scriitorul Alexandru Hâjdău se află și în arhiva filologului-slavist, etnograf și paleolog Ismail I. Sreznevski de la Universitatea din Harkov, încă din perioada studenției, atunci când a făcut parte din cenaclul folcloriștilor ucraineni condus de ilustrul academician. A apelat nemijlocit la folclor și în creațiile sale lirice cu subiect istoric (poeziile *Dumbrava roșie*, *Ștefan cel Mare* ș. a.), dar și în nuvela istorică *Domnia Arnăutului*, unde a valorificat subiecte haiducești, la baza nuvelei fiind utilizate legende și tradiții istorice despre Dabija Vodă, Duca Vodă, Dafna și Petriceicu Vodă, expresii paremiologice, elemente ale mitologiei populare, epos eroic.

Analizând în ansamblu preocupările lui Alexandru Hâjdău de creația populară orală, precum și apelul conștient al scriitorului la constituentele etnofolclorice în operele sale artistice, criticul literar Vasile Ciocanu concluzionează: „Contribuția scriitorului basarabean în domeniul propagării folclorului reiese nu atât din volumul celor realizate, cât din munca sa de pionierat. A. Hâjdeu a fost unul dintre primii culegători și popularizatori ai folclorului ucrainean, iar prin eforturile depuse la propagarea cântecelor populare românești printre cititorii de limbă rusă el a anticipat, de fapt, acțiunea de colectare și de valorificare, în perioada modernă, a creației populare în principate. În felul acesta, Hâjdeu se situează pe un loc de frunte în istoria folcloristicii românești în ansamblu, deși, după cum s-a văzut, nu există certitudinea autenticității tuturor cântecelor publicate de el. Merită să fie menționate și încercările lui Hâjdeu, modeste ca orice început, de a emite păreri despre folclo-

rul ucrainean și cel românesc privit în plan comparativ” [16, p. 95-96].

Boleslav Hâjdău

Boleslav Hâjdău (n. 20 decembrie 1812, Vjazovetz, ținutul Volyniei, astăzi regiunea Ternopol, Ucraina — m. 14 martie 1886, Hacking, Austria), urmând exemplul fratelui său Alexandru, a fost atras și el de creația populară orală, valorificând mai multe legende și tradiții istorice, cântece epico-eroice, balade.

În două numere ale revistei *Молва* a publicat în rusește două legende etiologice, istorice: *O judecată la serdăria din Orhei* [17] și *Comoara voievodului Petriceicu* [18]. În revista rusă *Сынъ Отечества и Сѣверный архивъ* a editat alte două legende istorice despre Dabija și Hâncu [19]. De asemenea, a publicat și câteva descrieri etnografice despre obiceiurile, credințele și superstițiile poporului român, legende și basme: *Trei legende moldovenești. I. Movila. O legendă din letopisețul moldovenesc al logofătului Romșa* [20]; *II. Hatmanul Kunițkii. Legendă moldovenească din letopisețul lui Vasile Bainski* [21]; *III. Bujor* [22]; *Nunțile la țărării basarabeni* (ritualuri nuptiale din părțile Hotinului) [23]; *Prejudecățile și vrăjitoriile moldovenilor* [24]; *Note de călătorie despre Bucovina* [25]; *Superstițiile poporului moldovenesc* [26]; *Câteva povești și legende populare moldovenești* (legende: *Calea laptelui, Rândunica, Albina, Retezatul, Almaș (Baba Dochia), Babacâi, Stânca fetei de lângă Lipcani* etc; bas-

1 Faptul că textele publicate sunt improvizații ale scriitorului este dovedit de versificarea necorespunzătoare versurilor folclorice, de uzul rimei încrucișate ș. a. [1, p. 34].

mele *Trimisul Cerului, Soarele, luna și vântul* ș. a.) [27].

Mai detaliat despre aceste contribuții folcloristice aflăm din culegerea *Studii și materiale despre Alexandru și Boleslav Hâjdău* (alcătuită de Pavel Balmuș și Vasile Ciocanu, anul 1984), mai exact, în articolul *Boleslav Hâjdău și folclorul*, semnat de Vasile Ciocanu. Criticul întreprinde o analiză extinsă a publicațiilor scriitorului, relevând în măsura posibilităților și valoarea lor folcloristică. În consecință, câteva legende publicate de Boleslav Hâjdău au fost reluate în traducere română în studiile, monografiile și culegerile de folclor editate în a doua jumătate a secolului al XX-lea: *Folclorul haiducesc în Moldova* [28]; *Legende istorice moldovenești* [29, p. 43]; *Legende, tradiții și povestiri orale moldovenești* [30, p. 223-224]. Asemeni scrierilor fratelui său Alexandru, și cele ale lui Boleslav Hâjdău au marcat începuturile folcloristicii ca știință.

Bogdan Petriceicu-Hasdeu

Cercetătorii creației literare și științifice a lui **Bogdan Petriceicu-Hasdeu** (nume la naștere Tadeu Hâjdău; n. 26 februarie 1838, Cristinești, Hotin, Imperiul Rus, astăzi Ucraina — m. 25 august 1907, Câmpina, România) au remarcat constant spiritul erudit al savantului pentru cercetarea folclorului, precum și pentru valorificarea constituentelor etnofolclorice în operele sale literare. Căutând rădăcinile pasiunii pentru cultura tradițională a renu-

mitului academician al Academiei Române și membru al multor academii străine, vom vedea că B. P.-Hasdeu a pornit din mediul folcloric de la Cristinești, unde s-a aflat mereu în preajma bunicii sale, Valeria Hâjdău „pe care o admira așa de mult, și unde folclorul românesc pulsa în toată splendoarea sa” [31, p. 5]. De asemenea, după cum subliniază istoricii vieții și activității cărturarului, a copilărit și la Zamcioji, la curtea prietenului tatălui său Alexandru, boierul Vasile Cristea, de la care a cules, probabil, mai multe creații folclorice, dovadă servind o orăție pe care a valorificat-o în drama istorică *Răzvan și Vidra*.

Pe parcursul anului școlar 1951—1952, adolescentul Hasdeu, s-a aflat în „atmosfera satului arhaic românesc” Cristinești, perioadă în care a început să-și noteze primele sale texte folclorice. Relativ puținele texte descoperite până astăzi, culese de savant încă din tinerețe (majoritatea textelor au notați anii 1951, 1952) [Pentru alte precizări în acest sens a se consulta: 32], care au fost identificate în Arhiva „B. P. Hasdeu” de la Biblioteca Academiei Române (mapa I, ms. 21), în revistele la care a colaborat B. P.-Hasdeu, dar și din lucrările sale artistice, au fost publicate în volumele 18 și 19 ale Colecției „Moștenire”, seria „Bogdan Petriceicu Hasdeu. *Scrieri*”, editura „Știința”, anul 2020, îngrijită de Stancu Ilin și Ionel Oprișan, responsabil de ediție Mihai Papuc. Tot aici au intrat și textele folclorice obținute prin intermediari, drept răspunsuri la chestionarele lui B. P.-Hasdeu, expediate de ilustrul savant în toate localitățile arealului românesc.

Ulterior, fiind iuncher în regimentul „Contele Radetzki”, unitate militară de pe lângă Odessa Nouă, pe teritoriul Ucrainei, anii 1854—1857, a consemnat mai multe materiale în limba bulgară pe care le-a tradus în rusă și română, temei servindu-i referințele la istoria și teritoriile românești din aceste texte. Cercetătorii biografiei și operei savantului nu exclud că ar mai fi cules și în perioada aflării sale la Cahul în calitate de judecător, dar și în timpul călătoriilor

sale în Basarabia de sud (Bugeac) în calitate de deputat de Bolgrad (1868—1869), dar deocamdată acestea rămân a fi doar presupuneri.

Toată creația literară și științifică a savantului demonstrează că B. P.-Hasdeu a continuat tradițiile literare ale înaintașilor săi, preocupările acestora pentru trecutul istoric și creația populară orală, depășindu-le realizările obținute și extinzându-și interesele etnologice pentru studierea comparativă a folclorului, a mitologiei, a istoriei poporului român etc.

Contribuțiile sale esențiale privind salvagardarea specimenelor etnofolclorice țin de cerințele pe care le-a impus culegătorilor îndemnându-i să înregistreze cât mai aproape de adevăr particularitățile lingvistice (fonetice, dialectale), pledând pentru autenticitatea textologică a materialelor de teren.

Parcursul istoric al fundamentei teoretice a constituentelor etnofolclorice începe cu termenii propuși de redutabilul etnolog B. P. Hasdeu. Inițiatorul școlii științifice folcloristice românești aplică și impune o serie de concepte specializate, precum *variantă*, *tip*, *prototip*, *arhetip* (și subdiviziuni ale acestora: *subtip*, *subvariantă*, *subarhetip*). Ceva mai târziu, Ovidiu Bârlea va concluziona ca termenul *variantă* așa cum este tratat în studiile științifice de folclor ale lui B. P. Hasdeu își va menține fundamentul teoretic și în folcloristica românească a secolului al XX-lea. În sistemul conceptual hasdeian, prin *varianturi* [sau *variațiuni* — A se vedea: 33, p. 243], „în literatura poporană ca și-n lingvistică, se înțeleg exemplare diferite în formă, în accidente, în puncturi secundare, dar identice în toate elementele fondului, iar nu numai în unele din ele” [34, p. 503]. Subvariantele reprezintă variantele cele mai apropiate între ele. Totalitatea tuturor variantelor va alcătui *tipul*. Referindu-se la *tip*, savantul îl percepea compus din motive, care fiind încărcate cu elemente secundare alcătuiesc *subtipuri* ale unui *tip* materializat în specii diferite. Alteori B. P. Hasdeu menționează că suma vari-

antelor naționale alcătuiesc *subtipul* sau *versiunea* (termen actual în folcloristica contemporană). Cât privește *arhetipul* sau *prototipul*, acesta reprezintă forma de bază, germenele originar, de la care provin *variantele remarcate în circulație*. Prototipul, în concepția lui Hasdeu denumește atât o formă primară raportată la patrimoniul național, cât și la cel universal (de confruntat generalizarea Școlii Finlandeze asupra arhetipului). Drept treaptă intermediară spre *arhetip* distinge pentru anumite creații folclorice și *subarhetipul* (*sub-archetip*, explicat în baza baladei *Cucul și turturica*) [Ibidem, p. 559]. Pornind de la terminologia propusă de B. P. Hasdeu, folcloriștii și etnologii vor dezvolta ulterior teoretizările asupra conceptului de folclor și cultură populară, asupra constituentelor etnofolclorice.

În terminologia fundamentată de ilustrul savant identificăm concepte ca: *literatură poporană*, *creație populară*, *tradițiune populară istorică*, *etnopsihologie* („etno-psicologie”, termen la care renunță ulterior) sau *folclor* („folklore”) („credințele cele intime ale poporului, obiceiurile și apucăturile sale, suspinele și bucuriile” [35, p. XVIII], sau într-o formulare ulterioară, „tote prin câte se manifestă spiritul unui popor, obiceiurile lui, ideile și despre sine și despre lume, literatura lui cea nescrisă, miile și miile de trăsuri caracteristice cu rădăcini în inimă și cu muguri în graiu”). [36, p. 222] etc. Potrivit lui Hasdeu, cele două „ramure” ale „literaturii poporane” sunt „literatura poporană nescrisă” și „literatura poporană scrisă” [34, p. XIII], apreciindu-le ca fiind distincte, dar care nu se opun una alteia, ci se manifestă într-o osmoză funcțională (într-o „legătură așa dîcînd indisolubilă” [Ibidem, p. 387]). În viziunea savantului, termenul „poporan” se referă la formele culturale provenite din extern și foarte răspândite, iar termenul de „popular” distinge doar formele culturale interne, apărute în mediul rural, specifice unei anume sau grup de comunități. Relația de similaritate dintre folclor și cărțile populare se realizează pe două pla-

nuri: unul al modalităților de funcționare — prin creație și transmitere a informației, și altul tematic — care vizează repertoriul de teme și motive, tipare compoziționale: formule stereotipizate, structuri narative etc.

Cunoscute mediului științific sunt și teoretizările lui Hasdeu privind trăsăturile fundamentale ale creației folclorice: „caracterul lui colectiv”, „anonim”, „variabil”, „tradițional”, trăsături pe care le atribuie și textelor literare manuscrise medievale ale cărților populare.

A publicat mai multe studii ce țin de cultura tradițională: *Literatura populară* [37], *Frunză verde* [38], *Nu e în tóte ȕilele Pascile. Originea creștinismului la români* [39, p. 92-96], „Doîna” *restórnă pe Rösler* [Ibidem, p. 25-32]. În cel din urmă, a susținut ideea originii indo-europene a termenului *doîna*. Cu toate că nu auzise de zeitatea Doîna, despre care scria principele Dimitrie Cantemir **că ar fi existat în panteonul mitologic al dacilor alături de personajele Zâna, Drăgaica, Paparuda ș. a.**, B. P. Hasdeu e de părerea că doînele au existat la daci, argumentându-și ideea în articolul „Doîna”. *Originea poeziei poporane la Români* [Ibidem, p. 12-22]: „Elu [Cantemir] — menționează Hasdeu — <...> credea (*Descript. Mold.* ed. Papiu, p. 141), că *Doîna* se va fi chemat la Daci ȕeul sa ȕina resboiulu, fiind-că cu acestu cuvîntu — ȕice elu — începe totu-d-a-una la Români cîntecele loru de luptă: „praeponitur enim cunctis quae fortiter in bello referunt canticis”. Opiniunea lui Cantemir, ori-câtu de arbitrară, are un merit. Ea deșteptă o întrebare forțe serioasă: părinții noștri moștenit-au ei puternica loră inspirațiune poetică dela Romani ori dela Daci? < > Dacă vomu pune dară în cumpenă natura prozaică a Romanilor cu geniul poeticu alu Dacilor, va fi legitimu a conchi-de că admirabilele nóstre „doîne”, negreșitu ca genă, nu ca materiă, sunt moștenite dela acești din urmă. Ast-felă Cantemiră avea dreptate de a căuta pe *doîne* la Daci [Ibidem, p. 15-16]. **În folcloristica actuală**, această părere a fost susținută și de Victor Cirimpei, etnologul fiind pre-

ocupat, preponderent de mitologia populară a românilor.

B. P. Hasdeu, realizând o recenzie la culegerea de cîntece istorice ucrainene, antologată de B. Antonovici și M. Dragomanov, recunoștea existența *cîntecului istoric* ca specie, în favoarea căreia a scris mai mult argumente savantul Victor Gațac. Numeroase articole, studii folclorice au fost inserate în lucrările *Cuvente den bătrâni* (1877—1881), dicționarul universal „folcloric” *Etymologicum Magnum Romaniae* (1886—1898). A muncit enorm la elaborarea chestionarelor sale, *juridic* [40] și *lingvistic* [41], care l-au ajutat la consemnarea unui vast material etnofolcloric, editat parțial de etnologii români Ion Mușlea și Ovidiu Bârlea [42]. Realizându-i un portret folcloristic în renumita sa lucrare *Istoria folcloristicii românești*, etnologul Ovidiu Bârlea aprecia întreaga activitate științifică a savantului, subliniindu-i meritul incontestabil la fundamentarea teoretică a folcloristicii românești: „Hasdeu aduce în folcloristică o contribuție capitală, teoretică — mai cu seamă despre metodologia cercetării — și organizatorică, el fiind promotorul celei mai întinse acțiuni de culegere și de înfățișare a întregului patrimoniu popular [43, p. 220].

Continuatori ai ideilor și metodologiei științifice folclorice a ilustrului savant B. P. Hasdeu au fost și etnologii Elena Sevastos, Simion Fl. Marian, Teodor T. Burada, Tudor Pamfile, Ion C. Fundescu, Petre Ispirescu, Miron Pompiliu, Gheorghe Dem Teodorescu, Ionel-A. Candrea ș. a. — care au însușit metodologia hasdeiană de acumulare și cercetare, valorificare a materialului etnofolcloric românesc.

Fiind inauguratorul *școlii științifice în folcloristică*, B. P. Hasdeu, alături de Al. Odobescu, a întemeiat și cercetările comparative clasice. Elocvente în acest sens sunt studiile: *Povestea numerelor la Români, la Slavă, la Francesi, la Evrei etc* [34, p. 567-608] și *Balada „Cucul și turturica” la Români, la Moravi, la Provențali, la Reto-romani, la Perși, la Turcomani etc.* [34, p. 501-566].

A fondat și condus mai multe publicații periodice: *Traian, Aghiuță, Viitorul, Analele Academiei Române, Columna lui Traian* și multe altele.

În prezentul material ne vom opri la aceste relatări despre preocupările dinastiei Hasdeu pentru conservarea și promovarea elementelor de patrimoniu cultural imaterial, subliniind încă o dată rolul exhaustiv al acestei vițe de oameni cărturari pentru valorificarea moștenirii spirituale a poporului.

Referințe bibliografice:

1. *Creația populară (Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria și Bucovina)*. Chișinău: Știința, 1991.
2. *Etnologie românească. Volumul I. Folcloristică și etnomuzicologie*. București: Editura Academiei Române, 2006.
3. Dvoicenco, Eufrosina. *Începuturile literare ale lui B. P. Hasdeu. Jurnalul intim (1825—1856) și alte opere rusești*. București: Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1936.
4. Dvoicenco, Eufrosina. *Alexandru Hasdeu și literatura populară*. În: *Revista istorică*. 1936, nr. 1-3, p. 23-38.
5. Iorga, Nicolae. *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea — de la 1821 înnainte — în legătură cu dezvoltarea culturală a neamului*. Volumul II: Epoca lui M. Kogălniceanu (1840-48). București: Minerva, Institut de Arte Grafice și Editură, 1908.
6. Drăgoi, Gabriela. *Un precursor: Alexandru Hîjdeu*. În: *Anuar de Lingvistică și Istorie Literară*. Iași: Editura Academiei, vol. XXVI, 1977—1978, p. 187-195.
7. Хиждеу, Александръ. *Дѣнь Молдавскія пѣсни*. În: *Вѣстникъ Европы*. 1830, № 23-24, с. 129-131.
8. Хиждеу, Александръ де. *Румынскія Народныя Пѣсни на Русскомъ Языкѣ. Письмо къ Издателю*. În: *Телескопъ. Журналъ современнаго просвѣщенія*. Москва: Въ Типографіи Н. Степанова, 1833, часть четырнадцатая, выпуски 5-8, с. 491-526.
9. Хиждеу, Александр. *Народная румынская думка*. În: *Молва*. 1835, № 35, с. 127.
10. Ciocanu, Vasile. *Alexandru Hâjdeu și creația populară*. În: *Literatura moldovenească și folclorul*. Chișinău: Știința, 1982, p. 111-142.
11. Хиждеу, Александр. *Простонародная волошская песня*. În: *Молва*, 1835, № 36, с. 144-147.
12. Drăgoi, Gabriela. *Un precursor: Alexandru Hîjdeu*. În: *Anuar de Lingvistică și Istorie Literară*. Iași: Editura Academiei, vol. XXVI, 1977—1978, p. 187-195.
13. Dvoicenco, Eufrosina. *Alexandru Hasdeu și literatura populară*. În: *Revista istorică*. 1936, nr. 1-3, p. 23-38.
14. Гацак, Виктор. *Фольклор и молдавско-русско-украинские исторические связи*. Москва: Наука, 1975.
15. Caracostea, Dumitru. *Poezia tradițională română: Balada poporană și doina*. Volumul II. București: Editura pentru literatură, 1969.
16. Ciocanu, Vasile. *Contribuții istorico-literare*. București: Editura Fundației Culturale Române, 2001. 282 p.
17. Хиждеу, Болеслав Ф. Судъ въ Сердарии Оргеевской: Сказка изъ Молдавской Летописи Костина. În: *Молва*. 1835, часть X, № 9, с. 145-149.
18. Хиждеу, Болеслав Ф. Клад Господаря Петричейки: Балада из молдавского народного предания. În: *Молва*. 1835, часть X, № 35, с. 137-140.
19. Хиждеу, Болеслав Ф. *Молдавскія легенды: Дабига и Гинкулъ*. În: *Сынъ Отечества и Сѣверный архивъ: Журналъ словесности, исторіи и политики. Томъ первый*, часть II. Санкт Петербургъ: Типографія Александра Смирдина, 1838, p. 230-249.
20. Хиждеу, Болеслав Ф. Три молдавские легенды. I. Могила. Предание из молдавской летописи логофета Ромши. În: *Одесскій вѣстникъ: Journal d'Odessa*, 1844, № 31, 15 апреля.
21. Хиждеу, Болеслав Ф. Три молдавские легенды. II. Гетман Куницкий, Молдавское предание: Из летописи Василья Баинского. În: *Одесскій вѣстникъ: Journal d'Odessa*, 1844, № 32, 19 апреля.
22. Хиждеу, Болеслав Ф. Три молдавские легенды. III. Бужор. În: *Одесскій вѣстникъ: Journal d'Odessa*. 1844, № 33, 22 апреля.
23. Хиждеу, Болеслав. Свадьбы у бессарабских крестьян. În: *Одесскій вѣстникъ: Journal d'Odessa*. 1845, № 51, 27 июня, № 52, 30 июня.
24. Хиждеу, Болеслав. *Предрассудки и колдовство у молдован*. În: *Одесскій вѣстникъ: Journal d'Odessa*. 1845, № 63, 8 августа.
25. Хиждеу, Болеслав. Путевые заметки о Буковине. În: *Одесскій вѣстникъ: Journal d'Odessa*. 1846, № 64.
26. Хиждеу, Болеслав. Суеверия молдавского народа. În: *Одесскій вѣстникъ: Journal d'Odessa*. 1846, № 80.
27. Бассараб, Б. Несколько молдавских народных сказок и преданий. În: *Одесскій вѣстникъ: Journal d'Odessa*. 1847, № 57, 16 июля; № 58, 19 июля.
28. Botezatu, Grigore. *Folclorul haiducesc în Moldova*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1967.
29. Botezatu, Grigore. *Legende istorice moldovenești*. În: *Cercetări folcloristice*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1969, pp. 31-52.
30. *Legende, tradiții și povestiri orale moldovenești*. Alcătuirea, articolul introductiv și comentarii de Grigore Botezatu. Chișinău: Știința, 1975.
31. Hasdeu Petriceicu, Bogdan. *Scrieri. Volumul 18. Folclor literar (1). Folclor tradițional în versuri*. Ediție critică de I. Opreșan. Chișinău: Știința, 2020.
32. Cirimpei, Victor. B. P. Hasdeu — culegător de creație populară moldovenească. În: *Limba și literatura moldovenească*. 1975, anul XVIII, nr. 3, p. 34-42.
33. Petriceicu-Hasdeu, Bogdan. *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor lucrat după dorința și cheltuiela M. S. Regelui Carol I sub auspiciile Academiei Române*. Tomul 3. Bucuresci: Stabilimentul Grafic I. V. Socec, 1893.
34. Petriceicu-Hasdeu, Bogdan. *Cuvente din bătrâni. Cărțile poporane ale românilor în secolul XVI. Publicațiuni istorico-filologice. Limba română vorbită între 1550—1600*. Tomul II. Bucuresci: Noua Tipografie Națională C. N. Rădulescu, 1879.
35. Petriceicu-Hasdeu, Bogdan. *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor lucrat după dorința și cheltuiela M. S. Regelui Carol I sub auspiciile Academiei Române*. Tomul I. Bucuresci: Stabilimentul Grafic I. V. Socec & Teclu, 1887.
36. Petriceicu-Hasdeu, Bogdan. *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor lucrat după dorința și cheltuiela M. S. Regelui Carol I sub auspiciile Academiei Române*. Tomul II. Bucuresci: Stabilimentul Grafic I. V. I. V. Socec, [f. a.].
37. Fundescu, Ioan C. *Literatură populară. Basme, orații, pământuri și ghicitori*, cu o introducere despre literatura populară de D.B.P. Hasdeu. București: Tipo-Lotografia și Fonderia de litere Dor. P. Cucu, 1896.
38. Petriceicu-Hasdeu, Bogdan. *Frunză verde. O pagină despre istoria literaturii române*. În: *Columna lui Traian*. 1873, anul IV, nr. 13, p. 240-243.
39. Petriceicu-Hasdeu, B.[ogdan]. *Din Istoria Limbei Române*. Bucuresci: Tipografia Academiei Române, 1883.
40. Petriceicu-Hasdeu, Bogdan. *Obiceiele juridice ale poporului român. Programa*. În: *Analele Societății Academice Române*. 1878, anul X, secțiunea II, p. 340-365; broșură: București: Edițiune oficială, 1878. 61 p.
41. Petriceicu-Hasdeu, Bogdan. *Programa pentru adunarea datelor privitoare la limba română*. În: *Analele Academiei Române. Seria II, tomul VII, secțiunea I*. București, 1884—1885, p. 21-34; broșură: București: Editura Academiei Române, 1884. 16 p.
42. Mușlea, Ion; Bîrlea, Ovidiu. *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hasdeu*. București: Minerva, 1970.
43. Bîrlea Ovidiu. *Istoria folcloristicii românești*. Craiova: Aius PrintEd, 2010.
44. [Petriceicu-]Hasdeu, [Bogdan]. *Balada poporană „Cucul și turturica” la România, în Persia și în Franca. Notiță*. În: *Columna lui Traian*. 1877, serie nouă, anul VIII, nr. 06, p. 301-303.

Manifestări ale inteligenței emoționale la adolescenții din școli muzicale/arte și școli generale

LUDMILA SAMARIN, PROFESOR
DISCIPLINE MUZICAL-TEORETICE,
CONDUCĂTOR DE COR,
ȘACS „E. COCA” MUN.SOROCA

„Am simțit că muzica trebuie să fie emoțională în primul rând și intelectuală în al doilea rând.”

(Joseph Maurice Ravel)

Inteligența emoțională (EQ) presupune conștientizare de sine, autodisciplina și empatie. Ea dă seama de felul în care ne controlăm impulsurile și sentimentele. Bestsellerul *Inteligența emoțională* (1995) a marcat o revoluție în psihologie prin analiza importanței covârșitoare a emoțiilor în dezvoltarea personalității umane. Studiul său ne explică de ce, atunci când ne înțelegem sentimentele, situația în care ne aflăm devine mai limpede. În timp ce coeficientul de

tă de copii. Încă o problemă a noii generații este că ei sunt nerăbdători și incapabili să-și controleze emoțiile. Cercetrile facute în domeniu au demonstrat că copii care studiază la școli muzicale/arte au dezvoltată autotreglarea. Susan Hallam în cartea *„Psihologia muzicii”* explică aceasta ca fiind o consecință a dezvoltării funcției executive care e legată cu memoria de lucru și implică controlul conștient al acțiunilor, gândurilor, emoțiilor și al abilităților generale, cum sunt planificarea, capacitatea de a ignora informația irelevantă, de a inhiba relații automate incorecte și de a rezolva probleme. (Hallam, 2019, p.132)

lui, aripi gândirii, avânt închipuirii, farmec tinereții, viața și veselie tuturor lucrurilor. Ea este esența ordinii, înălțând sufletul către tot ce este bun, drept și frumos. Ceea ce ar însemna că ea cultivă un șir de valori pozitive.

Analiza comparativă a nivelului de inteligență emoțională la copii din diferite medii educaționale ar ajuta părinții să-i ofere copilului o educație de calitate, precum și un hobby care îi va forma anumite aptitudini care îl vor ajuta pe viitor. Importanța inteligenței academice este pe larg cercetată de Daniel Goleman, care îi consacră un șir de cărți și cercetări în domeniu.

Cu toate că există multiple contribuții asupra abordării inteligenței emoționale sub aspect teoretic și aplicativ constatăm totuși că nu există o abordare sistemică a inteligenței emoționale la adolescenți prin prisma programelor alternative de instruire.

Obiectul cercetării: manifestări ale inteligenței emoționale la adolescenții din diferite medii educaționale.

Scopul cercetării: determinarea manifestării inteligenței emoționale la adolescenții din diferite medii educaționale.

Ipoteza cercetării: Elevii școlilor muzicale au o inteligență emoțională mai mare decât elevii care studiază doar la școlile generale.

Elevii care frecventează școala muzicală au o inteligență emoțională mai ridicată.

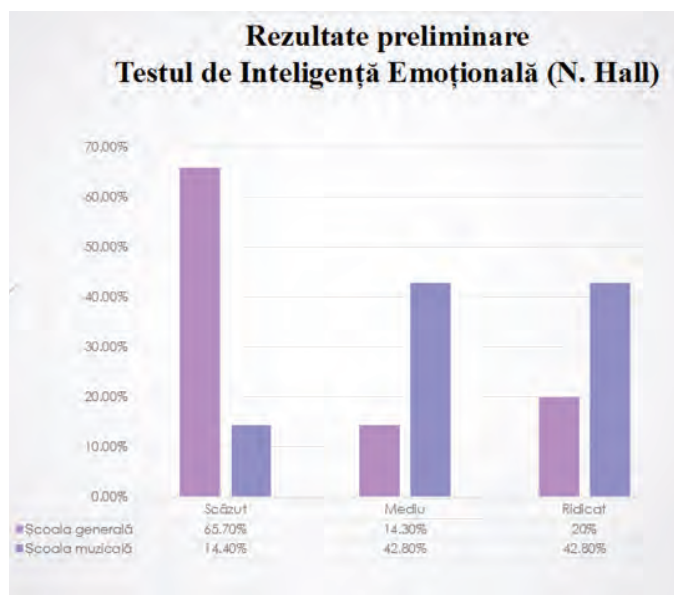
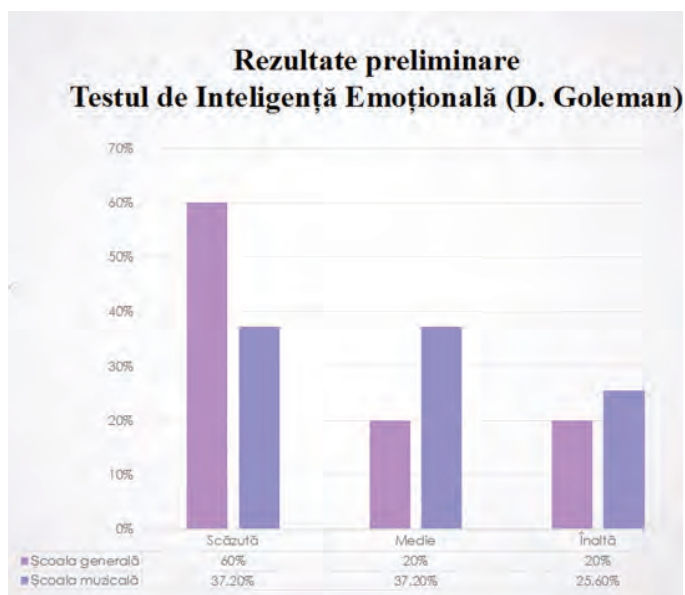

inteligență, temperamentul sau stilul emoțional sunt în mare măsură determinate genetic, inteligența emoțională poate fi îmbunătățită și cultivată inclusiv la vârsta adultă.

Secolul XXI este un secol a inovațiilor, a internetului în care tânăra generație are acces la un număr nelimitat de informație, iar părinții nu pot controla informația asimila-

Tema dezvoltării inteligenței emoționale la copii care frecventează școli muzicale/arte a fost abordată de Anca-Georgiana Simion în rezumatul extins al tezei de doctorat *„Efectul audiției muzicale în procesul de dezvoltare a competențelor socio-emoționale la școlarii mici”*.

Platon spunea că muzica este o lege morală. Ea dă suflet universu-

Elevii care frecventează școala muzicală au un nivel de empatie mai ridicat.

Elevii care frecventeaza școala muzicală au un nivel de automotivare mai ridicat.

Elevii care frecventează școala muzicală au un nivel de control al propriilor emoții mai ridicat.

Elevii care frecventează școala muzicală au un nivel de control al emoțiilor altora mai ridicat.

Elevii care frecventează școala muzicală au un nivel de cunoaștere a emoțiilor mai ridicat.

Obiectivele cercetării:

- Analiza teoretică a conceptului de inteligență emoțională;
- Determinarea factorilor dezvoltării inteligenței emoționale la adolescenți;
- Determinarea particularităților dezvoltării inteligenței emoționale la adolescenți în funcție de mediul educațional;
- Identificarea relației dintre nivelul de inteligență emoțională la adolescenți și mediul educațional;
- Elaborarea recomandărilor privind eficientizarea dezvoltării inteligenței emoționale la adolescenți;

Metode de cercetare:

- Teoretice: analiza, sinteza, deducția
- Empirice: Chestionarul de determinare a mediului educațional; Testul de inteligență emoțională (D. Goleman); Testul de inteligență emoțională (N. Hall)

→ Statistico-matematic de interpretare a datelor cercetării

Situația actuală manifestarea inteligenței emoționale la adolescenții din diferite medii educaționale este orientat spre evaluarea experimentală a manifestării inteligenței emoționale prin prisma influențelor programelor alternative de educație, conține designul cercetării și descrierea metodelor de cercetare. În cercetarea experimentală este identificat prin comparație nivelul de dezvoltare a inteligenței emoționale la adolescenții care au frecventat școala muzicală/arte și care nu au frecventat școala muzicală/arte.

La etapa de constatare a experimentului realizat au fost evidențiate particularitățile dezvoltării inteligenței prin aplicarea testului de inteligență emoțională N. Hall. În vederea confirmării datelor obținute aplicăm încă un instrument de evaluare a inteligenței emoționale testul de inteligență emoțională D. Goleman. Pentru a diviza subiecții în adolescenți ce au absolvit școala muzicală și adolescenți care nu au frecventat școala muzicală, s-a aplicat chestionar de determinare a mediului educațional. Rezultatele experimentului de constatare au scos în evidență manifestările dezvoltării inteligenței emoționale la adolescenți prin comparație absolvenți al școlilor muzicale/arte și a învățământului secundar general, fapt care ne permite să facem unele recomandări privind dezvoltarea inteligenței emoționale la adolescenți.

În urma analizei datelor:

- ✓ Numărul adolescenților cu valori medii care au frecventat școala muzicală nu diferențiază considerabil de numărul de elevi care nu au frecventat școala muzicală;
- ✓ Numărul adolescenților cu valori scăzute care au frecventat școala muzicală este, la majoritatea variabilelor, de 2/3 ori mai mic decât numărul adolescenților care nu au frecventat școala muzicală;
- ✓ Numărul adolescenților cu valori ridicate care au frecventat școala muzicală este, la majoritatea variabilelor, de 2/3 ori mai mare decât numărul adolescenților care nu au frecventat școala muzicală.

Respectiv frecventarea unei școli muzicale/arte are un aport considerabil în dezvoltarea inteligenței emoționale. Interpretarea la un instrument constituie un lucru cu emoțiile, unde elevul, pentru a atinge performanțe, are nevoie să învețe să — și controleze comportamentul și exteriorizarea emoțiilor. În timpul unui examen este nevoie să-ți diminuezi emoțiile negative, de frică, să extorizezi trăirile lucrării și ideea emoțională a compozitorului lucrării. Numărul de manifestări se schimbă în dependență de clasă, însă între ele nu este o perioadă mare de odihnă, respectiv nu permite reîntoarcerea rapidă în zona de confort.

După cum în rândul adolescenților care nu au frecventat școala muzicală/arte sunt adolescenți cu inteligență emoțională înaltă, consta că

EQ se poate dezvolta în alte condiții, respectiv studiul nu a cuprins toate hobby-urile care ar favoriza dezvoltarea inteligenței emoționale.

Inteligența emoțională este o componentă importantă a personalității care necesită a fi dezvoltată cât mai curând posibil. Ea se dezvoltă în timp, iar școala muzicală/artă oferă un program de durată care contribuie la dezvoltare.

Recomand părinților/viitorilor părinți să-și înscrie copii la secții care ar favoriza dezvoltarea inteli-

genței emoționale, precum și a abilităților sociale.

Încă un hobby care ar favoriza dezvoltarea inteligenței emoționale ar fi teatrul dramatic.

În dependență de abilitățile copilului și interesele lui, este nevoie de ales un hobby, respectiv părinților le va fi mai ușor să controleze cerul de prieteni și interese, precum le va oferi sentimentul de siguranță că copilul lor e sub supravegherea unui matur cu studii în domeniu pedagogiei.

BIBLIOGRAFIE

1. GOLEMAN, Daniel (2005). *Emotional Intelligence: Why it can matter more than IQ?*. Editura Bloomsbury. ISBN 978-0-74752830-2.
2. HALLAM, Susan (2019). *Psihologia muzicii*. București: Prior, p. 132. ISBN 978-973-88195-7-3.
3. SIMION, Anca-Georgiana (2019). *Efectul audiției muzicale în procesul de dezvoltare a competențelor socio-emoționale la școlarii mici*. Cluj-Napoca
4. VÎNTU, Adrian (2016). *Psihologia românilor inteligenți*. Disponibil: <https://adrianvintu.net/2016/08/11/ce-este-in-teligenta-emotionala-eq-si-de-ce-este-mai-importanta-decat-iq-ul/>.

DINA MITITELU, BIBLIOTECAR PRINCIPAL, B.P. CARACUI

Scriitorul Aurelian Silvestru în vizită la cititorii din s. Caracui

La, 20 septembrie, Biblioteca Publică Caracui în parteneriat cu GM „Alexei Guștiuc”, a organizat o întâlnire memorabilă a cititorilor cu maestrul cuvintelor, scriitorul Aurelian Silvestru. La eveniment au participat elevi, profesori, dar și oaspeți, cum ar fi Maria Harea de la Biblioteca Națională pentru copii „Ion Creangă”, Valentina Cotorobai, specialist al Direcției raionale Culturale și Turism Hîncești,

munitățile din țară cărțile a trei scriitori, inclusiv cartea „Copilul înțelept” semnată de Aurelian Silvestru.

Activitatea a fost organizată de bibliotecara din localitate, Dina Mititelu, cu susținerea administrației gimnaziului, dar și a elevilor, care au interacționat foarte activ cu scriitorul, citind pasaje din opera sa, descosând-ul despre copilărie și pasiunea pentru scris. Cu un mesaj de

apreciere pentru oaspetele de onoare a venit și primarul localității, Anatolie Dubceac, care i-a transmis scriitorului o diplomă de onoare din partea Administrației Publice Locale.

În cadrul activității, au fost menționați cu diplome și cei mai activi cititori ai bibliotecii publice, iar Ansamblul Folcloric „Baștina” condus de Radu și Lilia Bumbu din instituția de învățământ a delectat publicul cu un buchet de cântece și dansuri populare.

La final, doritorii au avut posibilitatea să achiziționeze cărți cu autograf de la Aurelian Silvestru, care a adus în dar un set de cărți pentru Biblioteca Publică. Această întâlnire a elevilor cu scriitorul Aurelian Silvestru a fost o ocazie deosebită de a-l cunoaște îndeaproape pe prolificul scriitor, de a cultiva în tânăra generație interesul pentru carte și lectură și a crea o sărbătoare de suflet pentru toți iubitorii de carte.

precum și reprezentantele Bibliotecii publice raionale Elena Paladi, Elena Golubnic și Elena Zaițev. Atât scriitorul, cât și oaspeții din raion au fost întâmpinați în fața gimnaziului cu tradiționala pâine și sare, dar și cu flori. Această întâlnire este parte a celei de-a XII-a ediții a Campaniei Naționale „Să citim împreună”, ce promovează în co-

Inovația a fost în permanență pilonul evenimentelor la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu“

Un interviu de Raia ROGAC cu Mariana HARJEVSCHI,
directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu“

/ continuare din numărul precedent /

În perioada 18-20 octombrie curent la Chișinău s-au desfășurat „Zilele Bibliotecii Municipale B.P. Hasdeu: 146“, în cadrul cărora au avut loc mai multe manifestări aniversare. În prima zi bibliotecarii au trebuit să facă față unei provocări, și anume — „Târgul de idei“, la care trei grupuri de participanți din aproape toate cele 27 de filiale și secții ale BM au prezentat cele mai interesante și inovative proiecte, pe care le vor implementa în anul 2024. Deosebit de bogată în comunicări, plină de vervă, a fost ziua a doua, care a dat startul tradiționalei conferințe anuale cu genericul „Biblioteci sustenabile. Biblioteci reziliente“ care, pe lângă mesajele de salut, aceasta a cuprins o sesiune în plen „Bibliotecile și imperativul rezilienței“ și două paneluri, primul s-a intitulat „Implicarea comunitară în crearea conținutului local“, moderator Lidia Kulikovski, director adjunct, și respectiv, al doilea — „Transformarea digitală pentru biblioteci“, moderator Ludmila Pânzari, director adjunct. La conferință a participat o delegație de bibliotecari de la Biblioteca Publică „Lesya Ukrainka“ din Kiev, nu doar în calitate de oaspeți, ci și de conferențieri. Ziua a treia a programului aniversar a fost dedicată în exclusivitate oaspeților ucraineni, cărora li s-au făcut vizite în câteva filiale, dar și o plimbare prin centrul Capitalei.

Raia ROGAC (R.R.): Doamna Mariana Harjevschi, director general, ca să ne fim de firul Ariadnei, vom aminti că în prima parte

Mariana Harjevschi, director general B.M. „B.P. Hasdeu“

a interviului din numărul trecut spuneam că Biblioteca Municipală e cu încă un pas mai aproape de marea aniversare 150 de ani de la fondare, el a fost făcut în perioada de care am amintit în preambul. Aniversarea 146 a însemnat o frumoasă sărbătoare a bibliotecarilor, dar și o mare responsabilitate. Dacă aniversările anterioare erau axate mai mult pe unele totaluri făcute, de data aceasta mi s-a părut că ați dorit să puneți toate accentele pe INOVAȚIE.

Mariana HARJEVSCHI (M.H.): Da. Inovația a fost mereu pilonul evenimentelor la Biblioteca Municipală. Aproape peste tot, fie în mediul antreprenorial, fie în mediul public, a apărut aceeași îngrijorare: ce putem face noi, ca lideri într-un

cadru instituțional, pentru aducerea la bord a ideilor din prima linie? Unde am mai putea găsi idei interesante? Răspunsul nu e greu de imaginat: la târg. O recomandare care a rezonat cu această propunere a fost să începem sau reîncepem să organizăm târgurile de idei de altă dată, dar într-o nouă formulă. În limbajul organizațional, târgul de idei este un instrument și o modalitate de a răspândi idei bune oriunde pot fi utilizate în cadrul organizației și posibilitatea de a ne inspira din ele. Anterior, am experimentat unele idei similare, intitulate: *Târgul serviciilor*, *Târgul partenerilor*, *Puzzle Maraton*. Astăzi într-o formă adaptată a *Târgului de idei*, ne-am propus să împărtășim idei noi de servicii, produse, concepte de spații cu titlu de noutate. Așa

Mariana Harjevschi și Lidia Kulikovski, director adjunct

că acest eveniment ne-a oferit „câștiguri” pe mai multe fronturi. Echipele care au venit cu idei, le-au explicat în formatul PechaKucha, ce a permis o reprezentare mai atractivă într-o formă distractivă și educativă prin limitarea timpului de expunere la 20 de imagini de persoană, proiectate în șase minute și 40 de secunde. Această experiență a fost una interesantă și potrivită pentru practica acestui gen.

R.R.: *Să trecem succint în revistă cele mai esențiale momente din cadrul evenimentelor. Sunteți mulțumită de rezultatele „Târgului de idei”?*

M.H.: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a demonstrat nu o dată că poate fi o instituție mereu în căutarea noului. Ideea acestui Târg... a fost, de asemenea, un instrument minunat de aliniere pentru oamenii care au cea mai mare nevoie -managerii de top, a căror activitate zilnică este adesea îndepărtată de primele linii și este potrivit să ne apropiem și să setăm motoarele de îmbunătățire a performanței în Bibliotecă. Acest târg de idei bune a fost nu doar inspirator, ci a declanșat și mult mai multe idei. Au venit atât colegii din filiale, cât și colegii din secții cu noi idei, validându-le, astfel ideile de care nu erau siguri în totalitate au obținut și imagine, și testare din partea cititorilor. Printre noile idei s-au regăsit cele privind crearea de noi cluburi de lectură, cenacluri li-

terare, dezvoltarea de arhive electronice, precum *Voci celebre muzicale*, podcast-uri (interviuri online), cu/și despre personalități literare, sau subiecte despre istoria orașului Chișinău, instruiți educaționale pe tema educației sexuale sau în domeniul IT pentru adulți, crearea colecției speciale de artefacte cu tematici eminesciană sau juridică și multe altele.

R.R.: *La sesiunea în plen v-ați produs ca moderator și conferențiar. Am putut observa că toți cei incluși în agendă au susținut temele anunțate. Vă gândiți să adunați comunicările într-o culegere, fie și electronică?*

M.H.: Conferința aniversară a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” este unul dintre cele mai importante evenimente ale instituției noastre, care adună laolaltă liderii și inovato-

rii, dar sunt invitați și oaspeții dragi din breaslă. Conferința este locul în care ne întâlnim pentru a face schimb de idei, pentru a ne prezenta reușitele sau, pur și simplu, pentru a oferi soluții la provocările cu care ne confruntăm. Obişnuim să publicăm prezentările fie în publicații, fie în formatul articolelor în revista *Bibliopolis*.

R.R.: *Genericul conferinței rezidă din comunicarea pe care ați prezentat-o — „Pledorie pentru cărțile electronice și împrumutul electronic — spre o piață culturală și economic sustenabilă”. Să vedem, totuși, cum poate fi Biblioteca sustenabilă și rezilientă și ce este mai important pentru atingerea acestui scop?*

M.H.: Astăzi bibliotecile se confruntă cu noi provocări. Pe lângă cele economice, sociale, culturale, iată și achiziția cărților electronice denotă semne alarmante că în domeniul accesului public la cartea electronică situația devine dificilă. Această problemă reflectă frământările bibliotecilor publice contemporane privind accesibilitatea cărților electronice pentru utilizatori și specificul mecanismului de împrumut electronic realizat prin intermediul acestor instituții. Am încercat pe lângă prezentarea experienței Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” privind procurarea și difuzarea cărților electronice, să ofer o perspectivă a bibliotecilor europene care devine o parte esențială a dezvoltării colecțiilor majorității bibliotecilor publice. La nivel național biblioteca confirmă

Cu T. Chiriac (în dreapta), președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova

aplicarea unor proceduri de realizare a împrumutului electronic și dezvoltarea colecției de cărți electronice, identificate prin experiențe proprii. Cu toate acestea, opinia organizațiilor internaționale de specialitate (de ex., IFLA) reliefează nevoia negocierilor cu editorii și furnizorii de cărți electronice în ceea ce privește prețul, condițiile de utilizare și disponibilitatea conținutului oferind soluții. Totodată am susținut ideea că e necesară elaborarea propunerilor de modificare a legislației din Republica Moldova pentru aducerea în concordanță cu practicile europene, cu scopul de a consolida dreptul tuturor cetățenilor de a avea acces la informații.

Mariana Harjevschi și scriitoarea Maria Pilchin

R.R.: Când și cum s-a născut ideea de a invita oaspeții din Ucraina?

M.H.: Reziliența este capacitatea de a reveni din eșecuri sau de a înțelege problema și a te concentra pe ritmuri durabile de efort. De asemenea, se referă la experiența de a învăța din probleme, îmbunătățind treptat capacitatea noastră de a ne susține și de a reveni în circumstanțe din ce în ce mai dificile. Așa că atât *Târgul de idei*, cât și *Conferința aniversară* pot fi instrumente minunate de a vedea realitatea, a o înțelege și a veni cu soluții. Pe măsură ce ideile circulă, oamenii discută, fiind provocați să se gândească pe care le pot folosi în propriile biblioteci. Oare nu aceasta este viziunea noastră de viitor? Să avem un domeniu puternic și unit, care alimentează comunitățile, oferindu-le oportunități de alfabetizare, informare și participare. Un mod eficient de a ne spori capacitatea de reziliență constă în consolidarea legăturilor de parteneriat, pentru că acestea permit atenuarea și chiar înfruntarea situațiilor dificile. Așa că le-am invitat la conferință pe Olga ROMANIUK, director general al Bibliotecii Publice „Lesia Ukrainka”, Olga DUDOK, director adjunct al Bibliotecii Publice „Lesia Ukrainka” și Olena OSMACHKINA, șef secție tehnologia informației a Bibliotecii Publice „Lesia Ukrainka” din Kiev, Ucraina. Avem și noi în sistemul municipal o

bibliotecă cu același nume. Colegele din Ucraina au relatat despre provocările timpului, oferind răspunsuri la experiențele bibliotecilor pe timp de război. Am apreciat curajul profesional al colegilor și ne-am solidarizat în efortul de a aduce spiritul de pace.

R.R.: De ce ați pledat pentru tema Conferinței anuale: „Biblioteci sustenabile. Biblioteci reziliente”?

M.H.: Cuvântul reziliență a devenit tot mai des utilizat în multe domenii: psihologie, ecologie, tehnologie, sociologie etc. Observăm că acest termen a devenit tot mai des

utilizat și în domeniul culturii, artei, domenii pe care și noi le-am îmbrățișat. E vorba de capacitatea, fie a unui individ sau a unei comunități, de a depăși o situație tensionantă, o fază marcată de mari dificultăți etc. și de a ști cum să te dezvolți într-un mediu care îți este ostil. Noi cei de la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” dorim să mergem spre transformare, să devenim mai rezilienți. Însă, într-un context social și politic dificil avem nevoie de resurse și idei pentru a merge înainte. Bibliotecile sunt instituții promotoare a unor valori și idealuri de libertate, de solidaritate, de apărare și promovare a culturii. Atunci când instituțiile și oamenii ei

Mariana Harjevschi și scriitorul Iulian Filip

sunt în pericol sau cad în derizoriu, avem nevoie de instrumente creative și eficiente, de un dialog care să construiască punți de încredere și de cunoaștere reciprocă între actorii culturali, public și practicieni din alte domenii pentru a deveni rezilienți. Cuvântul este aplicat și colectivităților, încât se poate vorbi de bibliotecă rezilientă, oraș rezilient. Viața în secolul XXI este foarte solicitantă. Crizele ne pândesc nu numai în activitatea curentă personală, ci și în activitatea profesională. Facem din ce în ce mai greu față solicitărilor lumii moderne. Ne-am conectat la documentele IFLA, EB-LIDA, care le considerăm instituții cheie ale domeniului nostru pentru a ne ghida în această lume plină de haos și instabilitate. Deși unele din ele au o experiență în aplicare, totuși le considerăm a fi utile pentru actualitatea noastră. La fel și solidaritatea noastră cu colegii de breaslă și împărtășirea experiențelor cu ei ne poate ajuta în fortificarea domeniului nostru. Așa s-a cristallizat agenda conferinței.

R.R.: Ați semnat un acord de colaborare cu Biblioteca Publică „Lesya Ukrainka” din Kiev?

M.H.: Adevărat, am semnat un acord de colaborare între Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” și Biblioteca Publică „Lesya Ukrainka” din

Mesaj de felicitare la lansarea romanului „Regele Mihai și Basarabia...” de Aliona Grati (în stânga)

Kiev, care prevede organizarea unor acțiuni comune pentru promovarea intereselor culturale și profesionale; susținerea de conferințe, simpozioane, mese rotunde, lansări de carte; organizarea activităților profesionale, vizitelor de studiu, cursurilor de formare profesională continuă pentru personalul din cele două biblioteci; realizarea unui schimb de publicații din producția editorială proprie. Totodată, vom lansa invitații reciproce la evenimente a oamenilor de cultură și a bibliotecarilor, asigurând condițiile necesare susținerii unor activități culturale și profesionale de amploare.

R.R.: Apropo, în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” există o filială „Lesya Ukrainka”, aceste două biblioteci cu același nume din Chișinău și din Kiev, au avut o colaborare preventivă?

M.H.: Este o primă inițiativă în cadrul căreia părțile își vor acorda sprijin reciproc pentru identificarea unor domenii de cooperare culturală, științifică și profesională, vor realiza schimb de publicații profesionale. La fel ambele biblioteci vor promova, prin mijloace disponibile, evenimentele desfășurate în colaborare.

R.R.: Mulțumesc pentru ambele interviuri, practic au fost două, cu teme absolut inedite

Abonarea la revista „REALITĂȚI CULTURALE”

poate fi făcută la toate oficiile poștale

Dorul Nicolae Dabija, cel nevindecat

Lucrarea subsemnatului va fi dedicată descifrării unui rost dintr-un distih dabijian, despre care Adrian Păunescu a scris că este genial, iar Ioan Alexandru a zis că este un poem memorabil!

**„Doru-mi-i de Dumneavoastră:
Ca unui zid — de o fereastră”.**

Nu am pretenția că voi putea exprima unicul rost ascuns în distih, ci doar unul dintre acestea.

Reciți aceste cuvinte ca pe-o rugăciune și simți cum toată făptura ți-i numai Dor.

Un intraductibil sentiment, fior sau boală, acest dor nevindecat, de care românii nu se vor putea lepăda niciodată, ca de aripile ori aripa de sub cămașă, făcând trimitere la o altă cutremurătoare metaforă dabijiană.

Vai de criticii care declară că poetul de la Codrenii Cimișliei a suferit de metaforită, care, în viziunea lor vizuinară, e ceva inadmisibil pentru un scriitor.

Ba din contra! — zicem noi, ceilalți, cine suferă de preadulcele dor al Metaforei și îl cunoaște, amplificându-l și dăruindu-l umanității, este de trei ori Fericitul și nu un păgubit, nici un păgubitor de suflete, pe care tot el le păstorește din Dor și cu Dor.

Un dor obișnuit? — ne vom întreba?

Un dor sfânt, de care au parte doar îngerii lui Dumnezeu?

Poeții, cel puțin unii dintre ei, pot completa armata angelică a Supremului Împărat?

Mai multe sunt întrebările decât răspunsurile aflate, într-o lume, unde, vorba lui Mihai Eminescu, „omul de rând are aceleași apucături: să mănânce, să bea, să se-mbrace, să alerge după fuste, copii să facă, să sperie lumea, strâmbându-se în fel și chip, ca să pară mai mult decât ceea ce este; acesta i-i

scopul în vederea căruia intră omul în ființă. Nu-i așa, domnule, nu-i!”.

Mihai Eminescu avea, bineînțeles, în vedere lipsa de dor sublim a românului din timpul său antum.

Nu știu dacă v-ați gândit vreodată la cine s-a referit Nicolae Dabija în primul vers din analizatul distih:

Doru-mi-i de Dumneavoastră.

Doru-mi-i de Tine, Doamne, a dorit să spună poetul, nevoit să poarte într-o mână o stea, cu ale cărei colțuri a scris, și o sabie de dor înflorit într-alta.

Cât a trăit pe-acest pământ, vorba lui, a avut un dor nepotolit de Dumnezeu, de Dumneavoastră, de Dumnezeu din orice om bun și cu Dor.

Dor găsit, uneori sau deseori sau totdeauna?

Un om fără Dor nu avea să ia parte la toate bucuriile și durerile compatrioților săi, care îl rugau să le fie Aproape.

Un om fără Dor nu avea să-și jertfească veacul pentru dezrobirea celorlalți, mulți și obidiți semenii.

Un om fără Dor ar fi ales huzurul și nu nesomnul, de dragul și întru mântuirea sufletelor cititorilor lui.

Printr-un om fără Dor n-ar fi lucrat Cuvântul Atoateștiutorului nostru.

Un om fără Dor n-ar fi acceptat să fie Apostol al Neamului românesc din Basarabia, cunoscând cum și-au terminat existența pământească toți Apostolii Domnului Iisus Christos, cu excepția lui Ioan!

Dar unui om cu „doruri interzise” cum îi este dat să trăiască, viața fiindu-i un continuu „maraton printre gloanțe”.

Acel om, frații mei, a fost Nicolae Dabija, al cărui mesaj, după Mihai Cimpoi, „era plin de dor, pe care-l credea pe bună dreptate etern”.

Eugen Simion menționează că „poetul este mai întâi un preot care, prin rugăciunile lui, dezleagă norii și provoacă ploile binefăcătoare”.

Din dor și drag de neamul său, bineînțeles.

Din dorul asemuit unei ferestre săpate în zid, prin care să năvălească Lumina lui Dumnezeu.

Iată ce este dorul cel mare, care răbufnește precum izvorul nestăvilat al Luminii printr-o fereastră ce are legătură directă cu cerurile din Înalt.

Din „cerul lăuntric” al poetului urcând spre pridvorul Creatorului fără de început și sfârșit.

Talent și dimensiune mesianică, conform adevăririi lui Eugen Simion, Poetul hărăzit nouă, românilor și, mai ales, basarabenilor ostracizați de veacuri, Nicolae Dabija a încălțat sandalele de Apostol al celor mulți și muți de durere, reamintindu-le că dacă ei vor tăcea, atunci pietrele vor striga!

Și poporul a pornit ca o armată în urma lui.

Când următorii voiau să bea, le dădea Apa Vie a Sfintei și Dreptei Credințe.

Când următorii voiau pâine, le dădea Mană din Sfânta Scriptură și pâine puhavă din cuptorul inimii lui.

Minte lucidă și suflet cald, Poetul a fost un trimis al Divinului în cruntele vremi ale neamului înrobite de satan.

Lucrurile certe trebuiesc spuse pe nume, în caz contrar îl vom supăra, în primul rând, pe Cel de ni l-a trimis ca Luminător în noaptea ocupației rusești, ce de la 1812 parcă nu mai are de gând să plece de pe acest pământ românesc.

Unii dintre însoțitorii Poetului, în drum spre Țara strămoșească a Făgăduinței, au tras în el din spate,

dar Părintele Veșniciilor i-a lecuit orice rană, cu excepția dorului de Dumneavoastră, care se contopise cu întreaga-i ființă, transformând-o într-un Dor național!

— Acum a sosit ceasul dezrobirii noastre! — a strigat Poetul, urcat pe dealul de lacrimi al oștenilor săi înarmați până-n creștet cu versetele și psalmii Scripturii.

— Lepădați zdrențele înstrăinării! E timpul să ne îmbrăcăm doar în Cuvânt, e timpul să știm că venim din Cuvânt și nedezicerea de El ne va duce în Țara Făgăduinței, în Canaanul românilor, care este chiar după acest deal al lacrimilor noastre, de pe care vă îndemn la Iubire și Neuitare de Neam!

Poporul îl asculta, dar mai și cărtea contra Călăuzei din ceruri.

Poetu-și ierta potrivnicii, iar atunci când obosea, dispărea, pentru o vreme, în pustia din gânduri, unde îngerul Domnului îi oblojea rănile noi cu săruturi divine.

Evada pentru o vreme, apoi încă

pentru o vreme, până Stăpânul Atotputernic a hotărât că a venit și vremea odihnei trimisului Său, misiunea apostolească urmând a fi predată altui Poet. Care-o fi acela, doar Unul Dumnezeu știe, deocamdată doar El.

Constantin Brâncuși, când a fost întrebat cum a sculptat pasărea măiastră, a răspuns că el nu a vrut, de fapt, să sculpteze pasărea, ci doar zborul.

În altă variantă acest răspuns sună astfel: „Eu nu sculptez păsări, ci zboruri“.

Nicolae Dabija nu a scris și nu

a descris nicidecum omul, ci dorul din el, din zidul cel însuflețit, dorul nepotolit după Fereastră, adică după Făcătorul/Creatorul său.

Eminescian vorbind, vor trece anii cum trecură și într-o zi ne vom da seama că-n urma Învățătorului basarabenilor nu au rămas niște cărți, ci o desagă de doruri, unuia dintre care, având formă laconică de distih, i-am și consacrat această prelegere de nu mai știu câte doruri, pornite să-l cheme și să ni-l readucă în inimi pe Marele nostru dor nevindecat, Nicolae Dabija!

BIBLIOTECA PUBLICĂ RAIONALĂ „IULIAN FILIP” DROCHIA

40 de Ani de Pasiune și Devotament

Într-un peisaj autumnal al ultimei luni de toamnă venim să marcăm o aniversare deosebită, unică și în contextul republican — 40 de ani în aceeași funcție — managerul Bibliotecii publice raionale „Iulian Filip” Drochia- dna Maria Cojocar.

Patru decenii de muncă dedicată, pasiune și angajament în slujba cunoașterii și culturii reprezintă o realizare remarcabilă, iar impactul pe care l-a avut asupra comunității noastre este de necontestat. În calitate de director, a fost farul care a ghidat echipa noastră, aducând schimbări pozitive și inovație în lumea bibliotecii.

Viziunea și eforturile ei au transformat biblioteca noastră într-un sanctuar al cunoașterii, într-un loc care nu doar găzduiește cărți, ci împlinește visuri, inspiră minți și oferă resurse pentru toți cei dornici de a învăța și a descoperi. Doamna Maria este o sursă de inspirație pentru întreaga echipă și pentru toți cei care au avut privilegiul să colaboreze și să beneficieze de experiența sa.

De-a lungul anilor, prin corectitudinea, respectarea promisiunilor, relațiile ei de colaborare, mobilizarea echipei la realizarea unor proiecte viabile, ea a devenit imaginea acestei biblioteci de succes. Acești ani, ca director de bibliotecă, i-au fost plini de provocări, reușite și evoluție, influențând comunitatea într-un mod profund.

Este cea care ne reprezintă prin profesionalism și dragostea de profesie, prin disponibilitatea pentru comunicare, colaborare, susținere și dezvoltare.

Doamna Maria Cojocar stăpânește un dar aparte. E vorba de talentul ei de organizator. Modul în care reușește să mobilizeze oamenii e cu totul deosebit. Toate inițiativele, proiectele,

le, activitățile, prezentări, ori lansări de carte, diverse întâlniri cu scriitorii în bibliotecă s-au încununat cu succes, chează fiindu-i deschiderea în relațiile cu oamenii.

Dragostea de carte cu care s-a înrudit din copilărie, în baza căreia și-a construit și profesia, și cariera e călăuza-i de o viață, grație căreia a reușit înalte performanțe: Omul anului în domeniul biblioteconomic la nivel republican, numeroase aprecieri și diplome din partea Ministerului Culturii, BNRM, Consiliului Raional, Direcției Cultură Drochia etc.

O zicală populară afirmă că omul sfințește locul. Unul dintre acești oameni, care știe să facă lucruri mari, deosebite, zi de zi, an de an este și doamna Maria. Le face simplu, frumos, cu sufletul.

Succesele obținute în cei 40 de ani de activitate nu sunt doar o listă de realizări, ci o poveste a devotamentului și al impactului pozitiv în comunitatea noastră. Anii trec în amintiri... Și astăzi venim să evocăm cele mai frumoase, la care a trudit cu spor doamna director împreună cu colectivul pe care-l diriguiește de patru decenii și care au lăsat amprente memorabile în viața comunității drochiene.

Pan Halippa (stânga), Ștefan Holban și mitropolitul Gurie Grosu, prezenți la un eveniment religios în Nisporeni, 1930

Corul de la Căminul
Cultural Petrești, 1937

Corul Căminului